

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SO3305

Navn/Kandidatnummer: 61

Bekjempe eller behandle?

- Aktørers rolle i forebygging av negativ sosial kontroll

Dato: 18.05.2022

Totalt antall sider: 87

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	i
FORORD.....	1
1.0 Innledning.....	2
1.1 Problemstilling	3
1.2 Negativ sosial kontroll i annen forskning	4
1.3 Statistikk inn- og utland	5
1. Forebyggende tiltak.....	7
2.1 «Kulturkrasj», oppdragelse og ulovlighet	10
Figur 1.6: Hofstedes´ modell (2011)	11
2.3 Norske myndigheters integreringspolitikk	12
2.4 Samarbeidet mellom frivillig og offentlig sektor	12
2.5 Oppbygging av masteroppgaven	15
2. Faglig bakteppe	16
a. Kunnskapsbasert forebygging	16
b. Selektiv forebygging	17
c. Indikativ/indisert forebygging.....	17
3. Metode.....	19
4.1 Innledning.....	19
4.2 Datainnsamlingsmetoder	20
4.2.1 Observasjon	20
4.2.2 Fokusgruppeintervjuer og dybdeintervjuer	21
4.2.4 Empirisk felt	22
4.2.5 Intervjuguide	24
4. Dataanalysemetode.....	24
5.1 Bearbeiding av rådata.....	26
5.2 Koding.....	27
5.3 Kodegruppering.....	28
5.4 Konseptutvikling	28
5.5 Etske betraktninger ved kvalitativ forskning	29
5.6 Kriterier for kvalitet i kvalitativ forskning	29
5. Refleksjon.....	30
6. Analyse og resultater	32
7.1 Kulturell forståelse	32
7.2 Bevisstgjøring.....	35
7.3 Hvorfor negativ sosial kontroll er et wicked problem.....	37
7.4 Analyseverktøy.....	41
7.5 Ære	45
7.6 Hjelpemidler	48
7.7 Sammenheng mellom teori og tiltak	52
7.7.1 Kompetanse	54
7.7.2 Kunnskap.....	57
7.7.3 Kartlegge	60
7.8 WPR metoden	64
9.0 Konklusjon	70
10.0 Videre forskning.....	72

11.0 Vedlegg:	74
11.1 Koding av rådata	74
11.2 Intervjueguide.....	77
12.0 Litteraturliste	81

FORORD

Denne oppgaven er den avsluttende masteroppgaven i Fakultetet for samfunnsvitenskap med fordypning i Public Administration ved Nord universitet – Bodø. Denne oppgaven tar for seg fenomenet negativ sosial kontroll og hvilken rolle aktører har i forebyggingen av dette. Arbeidet med masteroppgaven har pågått siden semesterstart høsten 2021.

Det å skrive en masteroppgave har til tider vært et krevende arbeid, det har vært en tålmodighetstest med masse testing og feiling. Nå som oppgaven er ferdig, er det mange som fortjener en takk.

Først og fremst vil jeg takke min kunnskapsrike veileder Jill Beth Otterlei for konstruktiv og inspirerende veiledning. Tusen takk for at du har tatt deg så god tid i hvert eneste tekstutkast med beundringsverdig grundighet.

Takk også – til informantene mine fra IMDi, Røde Kors og Politiet fra Stovner i Oslo, som tok seg tid til å dele sine erfaringer og kunnskap med meg.

Jeg vil også rette en takk til familie og venner som har mint meg på at jeg hver eneste dag er ett skritt nærmere målet om å bli ferdig med masteroppgaven, og spesielt takk for at dere har vært tålmodige med meg, selv i de dagene alt virket umulig.

Jeg vil også rette en takk til mine medstudenter som har heiet meg fram og vist meg at det finns dårlige dager under masterskriving, men at de alltid blir bedre når vi kommer sammen.

Oslo 18.05.2022

1.0 Innledning

Det var i midten av 1960-tallet de første innvandrerne med pakistansk bakgrunn kom til Norge. Det som en gang startet med arbeidsinnvandring, utbredte seg raskt til familiegjenforening og asylsøkere på 1980- og 1990-tallet (SNL, 2021). Etter hvert som det har innvandret folk fra land som for eksempel Somalia, Sri Lanka og Marokko har nordmenn blitt introdusert til nye kulturer, mat og tradisjoner. Vi lever i en stadig globalisert verden som ifølge FN (2020) defineres som økonomiske, politiske, materielle og kulturelle forflytninger, kontakter og påvirkninger som skjer i moderne tid. Med globalisering og nye kulturer og religioner vil det også følge med tabubelagte tradisjoner og reaksjoner.

Negativ sosial kontroll defineres i handlingsplanen til Regjeringen ([2021](#)) som press, oppsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noen i sin livsutfoldelse eller gjentatte ganger hindrer dem i å treffe selvstendige valg om eget liv og fremtid. Dette gjelder for eksempel den enkeltes selvbestemmelse over egen identitet, kropp og seksualitet, frihet til å velge venner, fritidsaktiviteter og religion og klesvalg. Integrerings- og mangfoldsdirektorat ([IMDi, 2020](#)) definerer negativ sosial kontroll som ulike former trusler, press og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer (Bufdir, 2020)

Regjeringens arbeid i å bekjempe negativ sosial kontroll har blitt en del av norsk integreringspolitikk, og det arbeides på tvers av etater for å kunne forebygge dette problemet (IMDi, 2020 s.12). I juni 2021, presenterte regjeringen og daværende kunnskap- og integreringsminister Guri Melby 33 nye tiltak i handlingsplanen mot negativ sosial kontroll. I handlingsplanen som har navnet *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold 2021 – 2024* (Regjeringen, 2021) legges det vekt på innsats for nyankomne flyktninger og innvandrere, hjelpetilbud og styrke rettsvernet for de utsatte og å forebygge ufrivillig utenlandsopphold, internasjonalt samarbeid. Regjeringen er opptatt av at forebygging skjer tidlig og at det foregår på flere arenaer, dette gir mulighet til å avdekke problemet i ulike miljøer (Regjeringen, 2021 s.4) I denne oppgaven skal jeg se på de forebyggende tiltakene

som er opprettet for å bekjempe fenomenet negativ sosial kontroll, jeg ønsker også å se på de forskjellige aktørene som er ansvarlig for forebygging. Sosiale problemer vil naturligvis tiltrekke seg mange tiltak og hjelpeinstanser, men jeg velger å begrense det til sentrale aktører som offentlig myndigheter som regjeringen, politiet, IMDi og frivillige organisasjoner. Begrunnelsen for dette er at jeg ønsker å begrense utvalget på bakgrunn av innsatsområdene til regjeringen. Underveis i oppgaven vil jeg inkludere faktorer som enten kan motivere til å utføre negativ sosial kontroll som ære og kulturkrasj, og hva som er viktig å tilegne seg for å kunne bekjempe et slikt problem som, kunnskap og kompetanse.

1.1 Problemstilling

Denne oppgaven ønsker å besvare om tiltakene regjeringen har gjort rede for i handlingsplanen «Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold» sikter på å bekjempe eller behandle de som er utsatt for den type kontrollen. Antagelsen er at tiltakene regjeringen har utformet i samarbeid med andre offentlige instanser, er forebyggende tiltak. Jeg vil gjøre rede for hva det innebærer at tiltak er forebyggende, nærmere bestemt kunnskapsbasert forebygging, og skillet mellom behandlende tiltak og forebyggende tiltak. Min problemstilling er som følge:

Aktørers rolle i forebyggingen av negativ sosial kontroll.

Problemstillingen tar utgangspunktet i å undersøke om tiltakene i handlingsplanen sier å være forebyggende eller ikke. Et problem med mange gjensidig avhengige faktorer som gjør at det virker umulig å løse, kalles for et wicked problem. Dette er et begrep jeg kommer til å bruke i oppgaven, når jeg forklarer hvordan et problem kan la seg være uløselig. Den underliggende antagelsen i denne oppgaven, og antagelsen om negativ sosial kontroll er at hvis målet er å bekjempe og forebygge dette problemet, må man aktivt jobbe med trusselutøver og trusselutsatt. For å besvare problemstillingen vil jeg først ta stilling til ideen om hvorvidt handlingsplanen til regjeringen fremmer et forbyggende arbeid, deretter vil jeg utdype dette og belyse hvordan ideen om det forebyggende arbeidet er til stede, på bakgrunn av dette vil

jeg også vurdere om tiltakene oppfyller kravene for forebyggende arbeid, eller om det er behandlende tiltak. På bakgrunn av dette vil jeg jobbe ut ifra disse forskningsspørsmålene:

1. Fremmer regjeringens handlingsplan et forebyggende arbeid i henhold til kriteriene til kunnskapsbasert forebygging?
2. Er det noe som kan indikere at det er et uløselig problem aktørene håndterer?

1.2 Negativ sosial kontroll i annen forskning

I annen forskning som også er relevant omtales negativ sosial kontroll på lik linje som det IMDi definerer som negativ sosial kontroll. Fafo¹-forsker Olav Elgvin jobber med temaer som gjelder innvandring, integrering og islam. Han har skrevet om og forsket på fenomenet negativ sosial kontroll blant innvandrere. I rapporten «Forskningsbasert politikk?» diskuteres blant annet hvordan negativ sosial kontroll, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap ble introdusert i norsk politikk (Bråten & Elgvin, 2014, s.11). I rapporten legger de også vekt på hvordan utviklingen har gått fra noe man ikke kjente til i det norske samfunnet, til at man opparbeidet seg nok kompetanse til å forstå hva kjønnslemlestelse gikk ut på, og hvorfor dette var en tradisjon blant kvinner og menn i land som Pakistan og Somalia. Selv om det i begynnelsen var lite politisk gjennomslag i kjønnslemlestelse og tvangsekteskap, ser vi i dag at dette er noe som er på politisk dagsorden. Negativ sosial kontroll i annen forskning er viktig å se på, fordi det viser nye vinklinger av samme sak. Vi ser hvordan politikken har utformet seg på bare de 10 siste årene, noe som ikke hadde fått politisk gjennomslag i 2010, har i dag blitt en lov, eller et tiltak. Bråten og Elgvin (2014) og IMDi er ikke de eneste som tar fatt på dette sosiale problemet, Bjørnset og Friberg (2019) skriver i sin rapport «Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll» at de har prøvd å se på problemet fra foreldrenes ståsted og forsøkt å gi dem en stemme. I rapporten sin legger de vekt på voksne konservative foreldre. De gjennomgående temaene var at foreldrene savnet det kollektive og fellesskapet som fulgte med i barneoppdragelsen (Bjørnset & Friberg, 2019 s.3). De føler seg ofte alene med ansvaret for barna, videre sier foreldrene at i opprinnelseslandet er det et større søkelys på fellesskapet

---

¹ Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon.

og man har alltid slekten og storfamilien i umiddelbar nærhet, som er med på barneoppdragelsen (Bjørnset & Friberg, 2019 s.4). I Norge er det et større fokus på individualisme, og at en jobber for å tjene for seg selv, og de i umiddelbar omsorg. Det kan være grunn til å tro at motivasjonen bak negativ sosial kontroll blant annet kan være en reaksjon på å miste kontroll, de fleste som utøver negativ sosial kontroll er ikke selv klar over hvor urimelig strenge de er, og tenker det er av beste interesse for begge parter. Videre i rapporten kommer det fram at foreldrene savner fellesskapet, og følelsen av familieoppløsning, tap av kultur og tradisjon kan bidra til videre reaksjon (Bjørnset & Friberg, 2019 s.4).

For å forebygge denne mekanismen har det god effekt å fremheve personer med minoritetsbakgrunn og høy sosial anseelse i den aktuelle gruppen, som argumenterer imot og viser med egne eksempler at tradisjoner ikke er fastlåst (Bjørnset & Friberg, 2009 s.5-7). For å få til endringen må et visst antall, en betydelig andel, være med på endringen, og slik nå et vippepunkt. Da blir situasjonen snudd, normene endret og de mekanismene som har vært med på å opprettholde negativ sosial kontroll, blir nå de samme som vil opprettholde de positive. Eksempler på dette kan være endringene i normene om røyking (positiv kontroll), holdninger til «sunn» barneoppdragelse som ris på rumpa (negativ kontroll).

De fleste foreldre vil det beste for barna sine, men frykt og usikkerhet for et samfunn man ikke forstår og mestrer fullt ut, kan forsterke behovet for å bevare det man kjenner som trygt og kjent, altså sin egen kultur. Her kan man fremskynde en positiv endring ved å støtte aktører i innvandringstilstandene som driver med opplysende likemannsarbeid som fungerer som brobyggere inn mot det norske samfunnet, og har forutsetning for å se hvor konfliktområdene oppstår og slik også kan avverge at det blir alvorlig (Bjørnset & Friberg, 2019 s.7).

Regjeringen har satt negativ sosial kontroll på dagsorden nettopp fordi dette er noe som må bekjempes. Det har blitt en økning av innvandrere med forskjellige kulturer, normer og regler som de gjene tar med seg til Norge. Med hjelp fra myndighetene kan ressurser settes inn, folk med kompetanse kan være med å utarbeide tiltak som resonerer med problemet. Terskelen for å rapportere problemet når det først blir oppdaget burde være lav, det bør også tas på alvor med en gang for å unngå alvorlig utfall (IMDi, 2019).

1.3 Statistikk inn- og utland

I slutten av 2021 ga IMDi ut rapporten “*Omfang av negativ sosial kontroll*” som viser til tall og statistikk på negativ sosial kontroll rundt om i landet. Formålet med rapporten er for å se hvem de utsatte er, bakgrunnen de har, kjønn og aldersgruppe. Jenter med pakistansk bakgrunn i Vg1 i Oslo og Akershus mener det stemmer veldig godt eller ganske godt at foreldrene deres ikke vil at de skal «være med noen av det motsatte kjønn, alene/uten en voksen til stede». Blant jentene med bakgrunn fra Somalia og Sri Lanka var andelen henholdsvis 23% og 20%. rapporten gir kun en indikasjon, ettersom grensen mellom sosial kontroll og negativ sosial kontroll er glidende (IMDi, 2021 s.5). Negativ sosial kontroll utspiller seg ikke bare i innvandrerbefolkningen. Slik kontroll forekommer også i andre deler av befolkningen, samtidig vet man at noen grupper er ekstra utsatt (unge som har foreldre som er født i Midtøsten, Nord-Afrika, Somalia, Sri Lanka, Pakistan og Sør-og Øst Asia). Religion og graden av religiøsitet i familien har stor betydning. Kristne er noe mer utsatt for foreldrerestriksjoner enn de som oppgir at de ikke tilhører noen religion.

I patriarkalsk² orienterte familier der familiens ære er sterkt knyttet til kvinnes kyskhed, er jentene og kvinnene særlig utsatt. Men også gutter og menn kan bli hardt rammet. Samme person kan både være offer for negativ sosial kontroll, og en som utøver kontroll over andre. For eksempel kan sønner presses av familien til å kontrollere sine søstre. Personer med nedsatt funksjonsevne og LHBTQ+ personer er ekstra utsatt (IMDi, 2021 s.9). Statistikken for negativ sosial kontroll internasjonalt virker ikke å være kjent enda, grunnen til dette kan være at internasjonalt fokuseres det mer på begrepet «*vold i nære relasjoner*» med hovedvekt på kvinner og barn.

Verdens helseorganisasjon (WHO) meldte i midten av 2020 at i Europa hadde vold i nære relasjoner økt som følge av smittevernrestriksjoner. Statistikken viser til en økning på opptil 60 prosent (nødsamtaler fra kvinner) og 5 ganger så mye nettsøking etter hjelpetelefon mot partnervold. Dette kan ha en sammenheng med at man første halvdel av 2020 var man mer hjemme og i nærværet til trusselutøveren, og det var ikke stort tjenestene til myndighetene kunne bidra med. Selv før pandemien og restriksjonene var forekomsten av vold i nære relasjoner høy, dette gjelder både kvinner, menn og barn. Per dags dato viser en statistikk fra politiet i Norge at det er en økning i anmeldelser av vold i nære relasjoner. Økningen skyldes avdekking av mørketall og ikke en reell økning av vold, økningen blir derfor en ønsket utvikling. (Politiet, 2021)

---

² Patriarkalsk betyr federlig, mannsstyrt eller gammeldags.

1. Forebyggende tiltak

Formålet med oppgaven er å se på de forebyggende tiltakene mot negativ sosial kontroll, og samarbeidet som frivillige og statlige aktører har. Selv om det har blitt opprettet en rekke tiltak forteller IMDi at det fortsatt er et problem som rammer folk. I dette kapitlet skal jeg ta for meg tiltakene om forebygging fra regjeringens handlingsplan “*Frihet fra negativ sosial kontroll*” (Regjeringen, 2021), jeg vil også inkludere straffeloven og FN's barnekonvensjon. Dette for å sette søkelys på det loven sier og resonnere det til tiltakene. Jeg vil også avslutningsvis ta for meg de tiltakene kommunen har satt inn og hvordan dette har hjulpet de utsatte.

Regjeringen har i handlingsplanen lagt vekt på 5 innsatsområder. Innsatsområde 2: Kunnskap og kompetanse for et helhetlig hjelpetilbud inneholder 16 tiltak (se tabell) som er relevant for denne oppgaven. De andre innsatsområdene er minst like viktige for å forebygge det sosiale problemet, men selv har jeg valgt å begrense det til innsatsområde 2, da det legges vekt på kunnskapsbasert forebygging underveis i oppgaven. Dette gir meg også en mulighet til å begrense meg til et spesifikt innsatsområde som er relevant i denne oppgaven. Nedenfor har jeg inkludert en tabell med tiltakene fra innsatsområde to, og de ansvarlige departementene for de ulike tiltakene.

Tiltak	Ansvarlig departement
Videreutvikle kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll	Kunnskapsdepartementet
Videreutvikle bo- og støttetilbudet for personer over 18 år	Kunnskapsdepartementet
Øke kompetansen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold i skolen	Kunnskapsdepartementet
Øke kompetansen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold i profesjonsutdanning	Kunnskapsdepartementet

Videreutvikle bruken av risikovurdering, beskyttelsestiltak og dialogarbeid i politiet	Justisdepartementet
Styrke kunnskapen og kompetansen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold i NAV	Arbeid- og sosialdepartementet
Videreutvikle behandlingstilbudet til jenter og kvinner utsatt for kjønnslemlestelse	Helse- og omsorgsdepartementet
Inkludere temaene negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og kjønnslemlestelse i ny veileder for tros- og livssynssamfunn	Barne- og familiedepartementet

I strafferetten gjelder et lovprinsipp; *ingen straff uten lov*, det innebærer at det må stå i en lovbestemmelse at en handling er straffbar for å kunne straffe noen for handlingen.

Straffeloven er den sentrale loven på straffeområdet, men det finnes i tillegg straffebestemmelser i en rekke andre lover (Lovdata, 2015).

Den som utøver tvangsekteskap, æresrelatert vold eller kjønnslemlestelse kan ifølge loven bli straffet for det, det er ingenting som indikerer at man blir straffet for å utøve negativ sosial kontroll, det er vanligvis straffbart når det brer seg til kjønnslemlestelse, æresrelatert vold og tvangsekteskap. Som regel kommer truslene man blir utsatt for som en reaksjon av skam/tap av familiens ære, man trues med å bli sendt bort hvis man ikke følger familiens normer, eller tvangsgiftet hvis man går imot familiens partnerønske.

Den mest omfattende loven som resonnerer med æresrelatert vold er §282 i straffeloven; *Mishandling i nære relasjoner, dette omfatter, trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser* (Lovdata, 2022). Ikke er dette bare en inngripende og omfattende lov, men det er også tidkrevende og vil være en belastning for familien, straffen for dette innebærer 6 års fengsel.

§284 i straffeloven; *Kjønnslemlestelse omfatter utføring av et inngrep på kvinnelig kjønnsorgan, som skader kjønnsorganet eller påfører det varige endringer, straffes også med 6 års fengsel.* (Lovdata, 2022)

FNs barnekonvensjon som tredde i verk i Norge i 1991 og ble norsk lov i 2003 bygger på prinsippet om at barnets beste alltid skal komme først i alle situasjoner, over alt.

Konvensjonen har forandret livene til millioner av barn verden over, det gjelder dessverre ikke alle barn, konvensjonen har en viktig oppgave for de millionene av barna som ennå ikke har fått oppfylt sine menneskerettigheter. Rettighetene inkluderer blant annet at barn har rett til beskyttelse, rett til skolegang og helsehjelp (FN, 2012 s.13)

De forebyggende tiltakene som tilbys kommunene rundt om i landet for å forebygge negativ sosial kontroll er blant annet minoritetsrådgivere på videregående skole. IMDi ansetter minoritetsrådgivere som arbeider på videregående- og ungdomskoler rundt i hele landet, nettopp for å avverge problemet tidlig. Rundt sommerstid trapper de opp bemanningen da de har sett behov for det. Dette for å unngå at personer blir sendt til ufrivillige utenlandsopphold, i utlandet er det også et samarbeid med integreringsrådgivere som befinner seg på forskjellige utenriksstasjoner de sørger for konsulær bistand i utlandet, og kompetanseheving av utenriksstasjonene og tjenesteapparatet i Norge. De hjelper de som er i vanskelige situasjoner i livet og for at ungdommer skal ha muligheten til å bestemme over eget liv (IMDi, 2020)

Frivillige organisasjoner tar også stor del i forebyggingsarbeidet, for å lykkes med et godt samarbeid er det viktig å respektere hverandres organisasjonskultur for å jobbe mot et felles mål. Håkon Lorentzen m.fl. (2006 s.4) skriver i artikkelen «*Frivillig organisasjoner mellom evidens og engasjement*» at samarbeid med frivillige organisasjoner løftes fram i ulike statlige utredninger og føringsdokumenter. Det har gjennom mange år vært et uttalt offentlig ønske at frivillige organisasjoner skal ha en sentral posisjon blant annet på forebyggingsfeltet. I «Korvald-utvalgets» utredning (NOU 1988:17) framheves behovet for samarbeid med de frivillige organisasjonene på grunn av økt etterspørsel etter velferdstjenester og at en større innsats fra frivillige er verdimesig ønskelig for å demme opp for en sterk profesjonalisering av velferdsoppgaver det ikke nødvendigvis trengs faglige kvalifikasjoner for å løse på en god måte. Det er også bred enighet i den norske befolkningen om at frivillig arbeid har et verdimesig særpreg som skiller den fra mer profesjonelt basert virksomhet. Frivillig innsats kan altså sies å tillegges stor verdi i det norske samfunnet (Wollebæk m.fl. 2000).

Videre står det at regjeringen gir støtte og viser at de er opptatte av mangfoldet de frivillige organisasjonene representerer og på den andre siden at deres rolle skulle defineres inn i en effektiv strategi. Forventningen om at frivillige skal være en ressurs for å løse viktige samfunnsmessige oppgaver er tydelig (Wollebæk m.fl. 2000).

Forebyggende arbeid er tiltak som fører til en reduksjon i de sosiale problemene det gjelder. Det er også vanlig å snakke om strategier når det gjelder å gå fram i det forebyggende arbeidet. Det handler også om å sette søkelys på skadevirkningene problemene kan gi. Et godt eksempel kan være rusmidler. Intensjonen ved tiltakene og arbeidet er at informasjonen skal forebygge rusmiddelbruk (Lorentzen mfl., 2006 s.24)

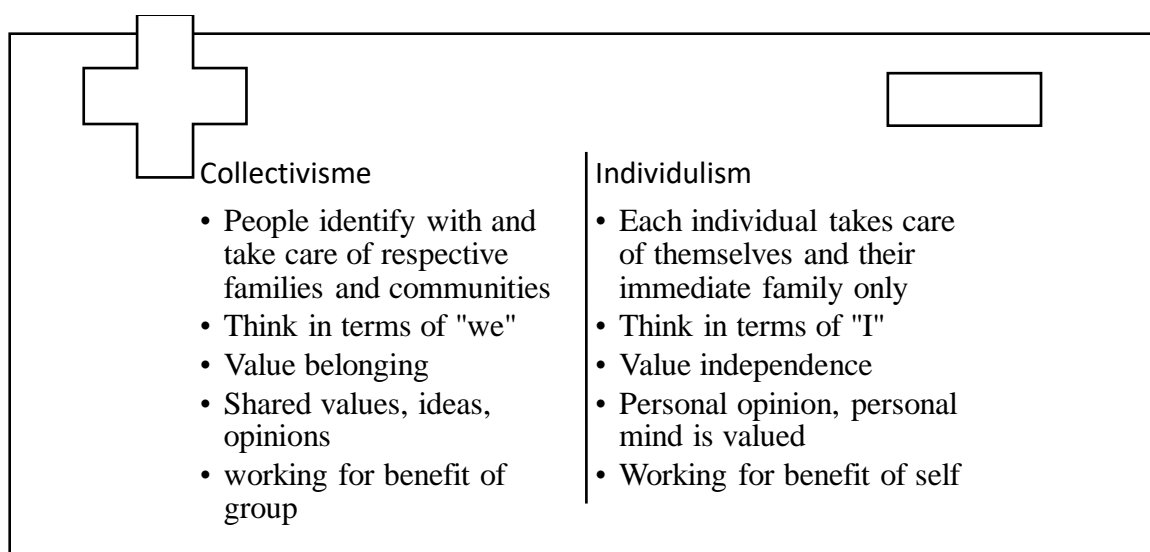
2.1 «Kulturkrasj», oppdragelse og ulovlighet

Kulturkrasj kan sies å være et av årsakene til at negativ sosial kontroll er blant oss i dag. Kulturkrasj skjer når to forskjellige kulturer skaper en kollisjon, man kan se på det som en interessekonflikt. Interessekonflikt oppstår når man har ulike meninger om hvordan man skal bruke en ressurs eller et område. Konflikten kan dreie seg om lokale forhold, eller den kan oppstå på tvers av landegrenser (Rudi, 2020 s.12)

Spor av kulturkrasj kommer også til syne under oppdragelsen av barna, enten de ble født i Norge eller innvandret med foreldrene sine. Kagtıcibasi (1999) laget et skille mellom vestlig og asiatiske kultur og oppdragsstiler som brukes i disse kulturene. Han tar også inspirasjon fra Hofstede (2011) definisjon på kollektivism og individualisme. Den vestlige oppdragelsen defineres som individorientert, mens ikke-vestlige oppdragelse defineres som kollektivorientert. (Se figur 1.6) I følge Kagtıcibasi (1999) oppdras barn gjennom kollektivorientert oppdragelse til å passe inn i og bidra til fellesskapet. Her i landet tenker vi at gjennom individualistisk oppdragerstil skal barn «finne sin egen vei» og «bli et selvstendig menneske».

Man er veldig lite avhengig av foreldrene sine etter at man har fått seg jobb, man begynner å tjene egne penger, flytter ut og studerer – der vi også har tilgang på støtte fra Lånekassen. Derfor blir det også lettere å leve med prinsippet om individualisme, når man vokser opp der dette er målet. I de ikke-vestlige landene kan man være godt over 50 og 60 år gammel og fortsatt bo i samme hus som sine foreldre, egne barn, tanter og onkler. Man skaffer seg jobb og tjener penger som også brukes av familien, tankegangen der er «hva som er mitt er ditt», og omvendt. Derfor kan det være vanskelig å gi slipp på en slik oppdragelse og forholde seg til nye normer, når man har vært vant til det hele livet.

Figur 1.6: Hofstede's modell (2011)

Figuren over beskriver hvordan Hofstede (2011) gjør rede for og skiller mellom begrepene individualisme og kollektivism, der sistnevnte er mer vanlig i ikke-vestlig oppdragelse. Handlingsplanen til regjeringen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (Regjeringen, 2021) bruker begrepet *negativ* fremfor *ulovlig* når det kommer til å definere hva kontrollen er i praksis. Dette velger jeg å tolke som at den sosiale kontrollen som utøves har konsekvenser og negative effekter, men blir ikke sett på som ulovlig. Regjeringen understreker at man dog ikke bør se bort ifra at kontrollen kan føre til ulovlige handlinger.

Tidligere sosialantropolog Marianne Gullestad påpekte at demokratiske foreldreskapet som dominerer i Norge usynlig gjør makten foreldre utøver overfor barna (Gullestad, 2002), samtidig legger forsker Marianne Skytte i boken «Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid» skyld på oppdragelsesstiler og skiller mellom to stiler. «A-opdragelsen» gir barn mye frihet når de er små, men så strammes oppdragelsen inn jo eldre barna blir. «V-opdragelsen» hevdes å være normen i Norge, og i slik oppdragelse gis barn lite frihet når de er små og mer jo eldre de blir (Skytte, 2008 s.193).

2.3 Norske myndigheters integreringspolitikk

Målet norske myndigheter ønsker å oppnå med integreringspolitikken er å velge den type prosess som gir raskest vei til jobb. Arbeidslinja har lenge vært en prioritering i sosialpolitikken. Dette innebærer at velferdsytelsene skal utformes slik at de stimulerer folk til å arbeide framfor å leve på trygd eller sosialhjelp (Regjeringen, 2012). Det som vektlegges i integreringspolitikken er arbeid, norskopplæring og deltakelse i samfunnet. De ønsker individuell tilpasning i introduksjonsprogrammet, altså at programmet skal tilpasses de ulike flyktingene som kommer med tanke på det de allerede kan og det de kan bidra med videre. Dette for å sikre at flere kommer i jobb, som videre sikrer bedre integrering gjennom en mer forutsigbar innvandring. Myndighetene legger også vekt på at alle i Norge skal leve frie liv og at kampen mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold må trappes opp (Regjeringen, 2021). De skriver videre at de skal bekjempe tvangsekteskap og heve kompetansen knyttet til æresrelatert frihetsbegrensninger, sosial kontroll og kjønnslemlestelse. Avslutningsvis er hovedmålet for integreringspolitikken at innvandrere og barna deres skal få bruke ressursene sine og bidra til fellesskapet. Nøkkelen til integrering i det norske samfunnet ligger i å delta i arbeidslivet og å ha gode norskkunnskaper. Dette vil være med på å forebygge utenforskap og ensomhet i samfunnet, samtidig som det vil øke tilhørigheten, sosial kontakt og deltagelse (Regjeringen, 2021 s.67).

2.4 Samarbeidet mellom frivillig og offentlig sektor

Regjeringen og frivillige aktørene er enige om at samarbeid er en viktig faktor for å kunne løse et sosialt problem (Regjeringen, 2021). Enten det er tverrfaglig samarbeid, samarbeid mellom ulike hjelpeapparater som for eksempel barnevernet, NAV og politiet, eller om det er et samarbeid mellom frivillig og offentlig sektor (Predelli, 2006). I dette kapitlet skal jeg skrive om viktigheten med et godt samarbeid for å løse et sosialt problem, hvordan det kan oppstå konflikt ved samarbeid og avslutningsvis om hvorvidt tidligere samarbeid har lyktes.

Samarbeid på tvers av foreninger, sektor og organisasjoner kreves det kjennskap til de aktuelle organisasjonskulturene. Dette burde også komme til uttrykk i medlemmenes

handlinger og holdninger, dermed kan man oppnå et godt samarbeid ved gjensidig respekt, og forståelse for hverandres regler og normer (Reay & Hinings, 2009 s.9). Videre skriver Reay & Hinings (2009) at frivillige organisasjoner er noe av det viktigste vi har i samfunnet vårt, og i denne sammenhengen er det kritisk med frivillig organisasjoner. De sørger for å ta vare på de som velger å bryte med familien og tilbyr hjelp til de som står i volden. Det er viktig å bemerke seg begrepet institusjonelle logikker, dette defineres som «et system sammensatt av verdier og holdninger som er med på å forme atferden til de ansatte i en organisasjon» (Reay & Hinings, 2009 s.13). Har organisasjonene som skal samarbeide ulike verdier og holdninger som strider mot hverandre, kan det oppstå konflikt om man ikke finner en god løsning fra starten. Eksempler på konflikter som kan oppstå er maktkamper og intense konflikter mellom organisasjoner. Dersom disse aktørene imidlertid klarer å finne nye måter å samarbeide på, kan disse konfliktene brytes, eller i det minste settes på pause. Dette gir grobunn for institusjonell endring på organisasjonsfeltet (Reay & Hinings, 2009 s.14). De lokale innvandrerorganisasjonene har ofte en tradisjonell medlemsbasert «nedenfra og opp» hierarkisk organisasjonsform. De ligner de tradisjonelle medlemsorganisasjonene, bortsett fra at de fleste synes å mangle regionale og nasjonale ledd (IMDi, 2021). Disse organisasjonene er i hovedsak drevet av frivillig innsats, få har ansatte. Dette gjelder også en del av mainstream- og minoritetsorganisasjonene. Andre mainstream-organisasjoner, og særlig mange minoritetsorganisasjoner, er i større grad profesjonaliserte. I mange av mainstream-organisasjonene og de fleste minoritets-organisasjonene, skapes og drives prosjekter gjennom lønnet arbeid, mens eventuell frivillig innsats bidrar til gjennomføring av aktiviteter (IMDi, 2021).

En av rollene frivilligheten fyller, er å støtte unge voksne som bryter med familien. Noen av dem opplever å være nokså alene i verden når de skal forsøke å etablere en voksentilværelse på egenhånd (Elgvin, Flatø & Lillevik, 2021). Våren 2019 etablerte myndighetene en mentorordning som –i regi av frivillige organisasjoner – skulle gi unge voksne som er i en slik situasjon, noen å høre til. Fafo (2019) har evaluert mentorordningen til Røde kors, med vekt på hvordan unge voksne i målgruppen erfarer sin situasjon og hva et mentortiltak kan bety for dem, samt hvordan de frivillige opplever dette. Forskerne finner at denne typen frivillig arbeid er svært krevende, men også at tilbudet kan bety mye for målgruppen når det fungerer godt.

Frivillige organisasjoner har også en viktig rolle i forebyggende arbeid mot negativ sosial kontroll og tvangsekteskap. Organisasjonene skal, sett fra et myndighetsståsted, bidra med

forebygging og i noen grad med hjelp til utsatte for negativ sosial kontroll og tvangsekteskap. I intervjuer med ansatte i IMDi ble det også fremhevet at organisasjonene skal fungere som korrektiv til myndighetene; de kan gi innspill til hvordan arbeidet mot negativ sosial kontroll og tvangsekteskap kan gjøres bedre (IMDi, 2021).

Fafo har undersøkt frivillige organisasjoners arbeid finansiert av tilskudd til forebyggende virksomhet fra IMDi og 20 kommuner i årene 2017–2019. I det forebyggende arbeidet står organisasjonene fritt til å foreslå arbeidsformer. Forskerne finner at mens noen satser på dialog og deltakende endringsarbeid, velger andre mer konfronterende arbeidsmåter (Fafo, 2019)

Spørsmålet man også burde stille, er om negativ sosial kontroll er et wicked problem? Er det et så komplekst og uløselig problem at det er noe vi må leve med? Tiltakene ser ut til å fungere, men det er også en del mørke tall. Prosessen med å avdekke kontrollen begynner ikke tidlig nok og dermed oppdager man flere tilfeller når det har gått for langt. Det er en vesentlig stor forskjell på å være streng og utøve negativ sosial kontroll, men dette er kanskje ikke klart for den som utøver det, men det skal heller ikke mye før det blir urimelig strengt. Det skjer i alle type kulturer, religioner og er ikke forbeholdt én type gruppe.

Forfatteren Brian Head (2008) skriver at sosiale problemer kan sees på som komplekse og vanskelig å løse, men det betyr ikke at alle tilfellene er uløselig. Videre skriver han:

“...it is very easy to see how one can assume that if a problem is difficult then it must be wicked. Are there any real wicked problems, and if so, what are they? Some of the candidates that are usually advanced as wicked, or even super-wicked, are climate change, poverty, and inequality.” (Head, 2008 s.18). Dermed kan negative sosial kontroll defineres som et sosialt problem, men det må bevises at det er wicked, på lik linje med fattigdom, likestilling og klimaendringer, og det kan for eksempel gjøres ved å studere tiltakene, hva det er som har fungert, politikkområdene som håndterer problemet, og hvordan de som blir utsatt for det responderer til de ulike hjelpeapparatene. I sitt tiltaksarbeid lente myndighetene seg i begynnelsen av 1998 tungt på frivillige organisasjoners kompetanse og på deres evne til å forebygge og drive hjelpetiltak. Men gjennom 2000-tallet er dette i økende grad blitt et velferdsstatlig anliggende, det er etablert et nasjonalt kompetanseteam mot tvangsekteskap og etter hvert kjønnslemlestelse, og det er satset på forbyggende og avhjelpende tiltak. Dette kompetanseteamet har representanter fra ulike statlige myndigheter blant annet,

Utlendingsdirektoratet, Politidirektoratet, Bufdir, IMDi, Arbeid-og velferdsdirektoratet og Helsedirektoratet. Dette teamet er et nasjonalt tverretatlig fagteam som bistår hjelpeapparatene i konkrete saker som omhandler negativ sosial kontroll, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap (Bufdir, 2022). Handlingsplanen for 2008–2011 representerte et taktskifte, med satsing på minoritetsrådgivere i videregående skoler og enkelte ungdomsskoler, og integreringsrådgivere på en del utenriksstasjoner. Politikk mot tvangsekteskap har helt fra starten vært en del av innvandrings- og integreringspolitikken enn av likestillings- og antivoldspolitikken (Regjeringen, 2009 s.27). Dette illustreres ved separate handlingsplaner; her er på den ene siden en handlingsplan mot vold i nære relasjoner, og på den andre siden en handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet. I nyere tider har regjeringen utformet en ny handlingsplan der disse begrepene går under negativ sosial kontroll (Regjeringen, 2022).

2.5 Oppbygging av masteroppgaven

Denne masteroppgaven er delt i til sammen 10 kapitler, hvorav 9 av disse er kapitler utenom vedlegg. Jeg begynner oppgaven med å gi en innføring i hvordan vi har blitt en globalisert verden, og hvordan det stadig er i ending. Jeg gir også noen eksempler på hva som innebærer det å være en globalisert verden, alt fra kultur, språk og mat. Videre viser jeg til hvordan offentlig myndigheter og frivillige organisasjoner definerer og håndterer negativ sosial kontroll. Underveis i oppgaven bruker jeg både handlingsplanen til regjeringen «*Frihet fra negativ sosial kontroll (2021)*» og rapporten til IMDi «*Retten til å bestemme over eget liv (2020)*» hyppig. Dette er to verk som tar for seg viktigheten med å bekjempe negativ sosial kontroll, samtidig som de understreker rettighetene den utsatte har. Frivillige organisasjoner har også en stor rolle i dette forebyggingsarbeidet, og der har jeg inkludert forskjellige hjelpetjenester som tilbys. Videre er oppgaven delt inn i teori, metode og analysekapitler. Innimellom har jeg også underkapitler som konkretiser budskapet i hovedkapitlene. Målet med denne oppgaven er å besvare problemstillingen ved bruk av tidligere forskning og egen data, deretter vil jeg kunne komme med en konklusjon som er forankret i forskning. Avslutningsvis vil jeg komme med en konklusjon som svarer på problemstillingen, før jeg sier noen avsluttende ord om oppgaven.

2. Faglig bakteppe

Faglig bakteppe eller faglig begrep kan brukes i de tilfellene der begreper er mer spesifikke for faget. I dette tilfellet vil begrepet være forebygging og det faglige rundt å jobbe kunnskapsbasert. (Johannessen, 2020 s.67). Jeg skal nå presentere de forskjellige måtene å jobbe forebyggende på og knytte dem til relevante eksempler. Her vil jeg også inkludere rapporter om forebyggende arbeid, og hvordan dette har funket i andre sosiale problemer, for å få en annen vinkling på det forebyggende feltet, og hva skal til for at dette skal fungere i arbeidet mot negativ sosial kontroll?

a. Kunnskapsbasert forebygging

Sosiale problemer er et gjenstridig problem og omfanget gjør at det er u håndterlig. Det karakteriseres blant annet uenighet om hva som er problemet, og dermed hvilke tiltak som vurderes som egnet. Årsakssammenhengene er komplekse, og det er ofte tidsmessig stor avstand mellom tiltak og observerbar effekt (Vestre, 2021). Dette vil si at de forskjellige aktørene som er ansvarlig for forebygging ikke har mulighet til å si om tiltakene fungerer før de har testet det etter at det er blitt iverksatt. Problemer som kan oppstå som følge av dette er at man utformer nye tiltak uten å gjøre en grundig sjekk på hva som ikke har fungert tidligere, tiltakene som utformes skal endre problemets karakter. Det skal sies at det sjeldent er endelig eller riktig løsning når det kommer til sosiale problemer, kun gode eller dårlige løsninger. Noen ganger kan det hende at gjenstridige problemer som denne krever løsninger som overskrider den sektororienterte strukturen til offentlig sektor (Vestre, 2021).

Hvordan har forebygging fungert i andre sosiale problemer? Et utbredt problem vi har i samfunnet er rusproblematikken. Derfor ønsker jeg å ta for meg dette som et eksempel på forebyggende arbeid. Man kan skille med tre forskjellige måter å jobbe forebyggende på når man jobber med befolkningen. Den første er universell forebygging som retter seg mot hele

befolkningen og har som mål å hindre at problemer oppstår (Politidirektoratet, 2020). Eksempel på universell forebygging er virkemidler for å regulere tilbudet av rusmidler, og å redusere etterspørselen. Dette gjøres først og fremst gjennom gjeldende lovgiving (alkoholpolitikken og narkotikalovgivningen). Andre rusforebyggende tilbud er holdnings- og informasjonskampanjer, skoleoppgaver, foreldreveiledning, rusfrie tilbud som ungdomsklubb og idrettstilbud (Helsedirektoratet, 2021).

b. Selektiv forebygging

Er den andre forebyggingstypen og retter seg mot grupper som har økt risiko for å utvikle (rus) problemer, det kan være tilbud til barn og unge som kommer fra lavinntektsfamilier, eller som bor i geografisk belastede områder (IMDi, 2020). Noen steder har også sosialfaglige ansatte på skoler som tilrettelegger for elevgrupper som har behov for alternativt skoleopplegg. Måltrettet strategier og tiltak som rettes mot spesielle grupper som er mer utsatt enn andre for å utvikle problemer (rus). Denne type forebygging er rettet mot hele målgruppen uansett hvilken risiko den enkelte i gruppen måtte være utsatt for. Hensikten med en slik forebyggingsmetode er å forebygge ved å styrke beskyttelsesfaktorer som god familiefungering og emosjonell tilknytning, omsorg og konsekvent oppdragelse (Vestre, 2021). Grunnet tett samarbeid med familie, kan det være risikofylt å ta i bruk en slik forebyggingsmetode når man skal jobbe med negativ sosial kontroll. Grunnen til dette kan være at siden de fleste rapporterte tilfellene av negativ sosial kontroll skjer i hjemmet, vil det gjøre mer skade enn nytte å ta for seg en slik metode (IMDi, 2020). Andre sosiale problemer dette kan virke på vil være blant annet rusmisbruk (både kjøp og salg), der kan man ha et tett samarbeid med foresatte og bistå med oppfølging. Denne forebyggingsmetoden benyttes dersom tiltakene som iverksettes skal rettes mot risikogrupper og/eller risikosituasjoner (Politidirektoratet, 2021).

c. Indikativ/indisert forebygging

Den siste forebyggingstypen heter forebygging og retter seg mot individer som er i ferd med å utvikle (rus) problemer. Her gis forebyggende råd og tilbud til enkeltpersoner på individuelt grunnlag. Eksempler på dette kan være lavterskeltilbud for ungdom med diverse utfordringer (for eksempel helsestasjon for ungdom og hasjavenningstilbud) (Helsedirektoratet, 2021). Det er til slutt verdt å merke seg at det viktigste forebyggende arbeidet skjer i nærmiljøet, i familie og omgangskretsen. Politiet forteller at den aller viktigste forebyggende jobben for å

unngå at ungdom begynner med rusmidler (forebygge etterspørsel) gjøres i hjemmet (Politidirektoratet, 2008). Foresatte er viktige forbilder for barna. Både hva foresatte sier om alkohol og narkotika, men også hvordan de selv bruker det, er viktig, og ikke minst er engasjerte, interesserte foresatte som gir barna trygghet, viktig for å forebygge rusproblemer (Helsedirektoratet, 2020).

Slik forebygger man kunnskapsbasert. Ved å tilegne seg kunnskap og kompetanse om de ulike sosiale problemene, utarbeide en forebyggingsmetode basert på hvem det er rettet mot. Jobbe kontinuerlig med hvordan man skal utforme tiltak som passer publikumet det er rettet mot, og gjerne samarbeide med andre aktører. De forskjellige forebyggingsmetodene oventil kan brukes i forskjellige sosiale problemer, med slik forebyggingsarbeid kan man på sikt få en vesentlig nedgang på en rekke sosiale problemer (Vestre, 2021).

Det kan være en fordel å se på hva som fremmer og hemmer forebygging. Forebygging er tiltak som iverksettes før et problem oppstår, og det er ulike faktorer som kan være med å på å fremme og hemme arbeidet. Faktorer som fremmer forebygging kan være godt internt samarbeid, medarbeidere som vil finne nye løsninger/tiltak, oppfølging av gjeldende tiltak, lik situasjonsforståelse blant de aktørene som skal forebygge. Faktorer som kan hemme det forebyggende arbeidet, er mange innsatsområder og lite oversikt over problemet, ikke-eksisterende samarbeid og kommunikasjon med eksterne aktører (NAV, skolene, kommuner) (Vestre, 2021)

Kontroll på informasjon, og trender om det sosiale problemet er nyttig for å kunne se sammenhenger. Dette kan brukes til å forutse hvordan det kommer til å utvikle seg i fremtiden, og dermed kan man tidlig iverksette tiltak på de enkelte problemområdene og legge til grunn for hyppig tilstedeværelse blant barn og unge (Politiet, 2022).

3. Metode

4.1 Innledning

I dette kapitlet gjør jeg rede for hvordan jeg har samlet inn data for å svare på hvilken rolle statlige aktører har i forebygging av negativ sosial kontroll, og det som ligger til grunn for analysen. Videre vil jeg også gjøre rede for metodene datainnsamlingsmetode, empiriskfelt og analysemetode og gruppeintervjue, enkeltintervjue og deltakende observasjon som datainnsamling. Avslutningsvis vil jeg redegjøre for transkribering, koding, kategorisering og hvilke analytiske metoder som brukes i analysen. For å analysere mine data vil jeg ta i bruk den kvalitative analysemetoden SDI (stegvis-deduktiv induktiv metode) og vise hvordan det kan brukes til å analysere mine data. Formålet med valg av intervju er å få innsikt og dybdekunnskap (om hendelsesforløp, meninger, vurderinger, argumenter, beslutninger, tiltak eller utviklingstrekk) som har betydning for å definere behovet (Johannessen, 2017 s.31).

Kvalitativ metode defineres ifølge Johannessen (2017 s.37) som en forskningsmetode som brukes ved innsamling og analyse av kvalitativ data. Dette er data som vanligvis foreligger i form av tekst, i motsetning til kvantitative data, som uttrykkes i form av tall eller andre mengdeterner. Vitenskapelig metode er en samling teknikker for å undersøke fenomener, finne en ny kunnskap eller å samordne og innlemme gammel kunnskap (Johannessen, 2017 s.38). I tillegg til å intervju informanter, har jeg også tatt i bruk tidligere forskning som tar for seg temaene forebygging og negativ sosial kontroll. Jeg har valgt å sette søkelys på forskjellige aktører som minoritetsrådgivere som jobber tett med problemet på ungdoms- og videregående skoler rundt i landet, og hjelpeapparater som politiet og frivillige organisasjoner som i samarbeid med statlige og frivillige aktører jobber med å finne løsninger for de som velger å bryte med familien. Frivillige organisasjonene bidrar med en rekke forebyggende tiltak og som et «fristed» for de som blir utsatt for negativ sosial kontroll og som mister

arenaene sine, som for eksempel stenging av skoler og fritidsaktiviteter under pandemien (Røde kors, 2022).

4.2 Datainnsamlingsmetoder

Data er noe forskere skaper, og som utgjør bindeleddet mellom virkeligheten og analysen av den (Johannessen, 2017 s.41). Mye forskning, og da særlig samfunnsvitenskapelige undersøkelser, er opptatt av å undersøke ulike sider ved folks virkelighet, for eksempel hvordan de har det materielt og sosialt, og hva de mener om forskjellige forhold i samfunnet. Det er imidlertid ikke selve virkeligheten som analyseres (Johannessen, 2017). For å kunne samle inn data av kvalitet, var det viktig for meg å ta i bruk flere innsamlingsmetoder. Derfor har jeg som nevnt ovenfor tatt i bruk innsamlingsmetoder som deltakende observasjon, gruppeintervjue og enkeltintervjue. I tillegg til dette har jeg også tatt i bruk tidligere forskning som forskningsartikler og rapporter. Nedenfor diskuterer jeg prosessene for de ulike innsamlingsmetodene.

4.2.1 Observasjon

Jeg ønsket å bruke denne innsamlingsmetoden nettopp fordi jeg ville observere hvordan statlige aktører samarbeidet, diskuterte og arbeidet med forebyggende tiltak. Jeg tok kontakt på forhånd av rapportlanseringer og seminarer, og presenterte meg som en masterstudent som var ute etter data på hvordan det arbeides forebyggende for å håndtere sosiale problemer. I disse lanseringene var jeg mer «bak kulissene» etter eget ønske. Dette fordi jeg selv hadde sagt ifra jeg ønsket å observere når møtene var i gang. Underveis skrev jeg i loggboka mi, og sparte spørsmålene jeg hadde til slutt. De forskjellige deltakerrollene man kan ha som observatør innebærer at forskeren er en del av miljøet hvor undersøkelsen foregår, tar del i alle situasjoner og at de observerte er fortalt om sin status (Johannessen, 2017, Tjora 2020). Ren observatør (Tjora, 2020) innebærer at forskeren ikke deltar i det miljøet hvor undersøkelsen foregår og ikke tar del i alle situasjoner. Observasjonen er skjult. (Tjora, 2020) kaller denne rollen fullstendig observatør. Tilstedeværende observatør innebærer ifølge (Johannessen, 2017 s.41) at forskeren deltar i liten grad i det miljøet hvor undersøkelsen foregår. Det er viktig å merke seg at forskerrollen kan være aktiv eller passiv, en fullstendig deltaker har en aktiv rolle, mens en observatør har en passiv rolle. Jeg hadde rollen som ren

observatør under min deltakelse. Jeg tok ikke del underveis i møtene eller i seminarene jeg var på. Selv om jeg var mer i publikum og noterte, vil jeg si min aktive rolle kom frem etter endt seminar. Hensikten med observeringen var ikke nødvendigvis å oppdage noe nytt, men heller å lytte på (i) hva planen var med videre samarbeid mellom de forskjellige aktørene. (ii) hva som skal til for at de forebyggende tiltakene skal fungere (iii) hvordan de frivillige organisasjonene skal få mulighet til å bidra mer. Stikkordene jeg hadde skrevet ned i feltdagboken min, skrev jeg om til fulle tekster som jeg vil bruke i analysen min.

Det er viktig å merke seg at det må tas etiske hensyn ved observasjon. Det er en del etiske betraktninger ved observasjonsstudier, knyttet til at man ofte opererer som en mer eller mindre involvert «gjest» i en sosial situasjon som man senere skal rapportere fra (Tjora, 2020 s.78). Dersom man bruker lyd- eller videoopptak, er det ytterligere forhold som må diskuteres i forbindelse med beskyttelse av slike data. Derfor ønsket jeg heller å ta i bruk lydopptak når det kom til intervjuene med informantene, da det var lettere å informere om bruken av dette og rettighetene de har som informanter i et prosjekt.

4.2.2 Fokusgruppeintervjuer og dybdeintervjuer

Den mest utbredte datagenereringsmetoden innenfor kvalitativ forskning er ulike former for intervjuing. Særlig såkalte semistrukturerte intervjuer eller dybdeintervjuer populære. En annen intervjuform som har blitt mer populær innenfor mange samfunnsvitenskaper, er fokusgrupper, der flere deltakere inviteres til i fellesskap å diskutere ett eller flere temaer, med forskeren som ordstyrer (Tjora, 2020 s.113). Informasjon som samles inn på intervjuene er avhengig av forskningsspørsmålene. Forskningsspørsmålene kan være (i) beskrivende spørsmål knyttet til konkrete hendelser eller handlinger, (ii) fortolkende spørsmål om hvordan informantene oppfatter og fortolker hendelser og handlinger, det vil si hvilken betydning informantene tillegger disse; (iii) teoretiske spørsmål med sikte på å avdekke årsaker eller hensikter til handlinger eller begivenheter (Johannessen, 2017 s.135) Derfor skal jeg i dette kapitlet presentere hvilken kategori forskningsspørsmålet mitt faller under, og hvilken intervjuetype jeg gikk for. Når jeg snakker om intervjuetyper så mener jeg strukturert eller ustrukturert intervju, semi-strukturert eller delvis strukturert intervju, gruppe- og fokusintervju og dybde/individintervju (Tjora, 2020 s.128).

Mitt forskningsspørsmål vil faller under kategori (ii), og jeg har i hovedsak brukt strukturert og ustrukturert intervju. Jeg brukte kun ustrukturert intervju da jeg intervjuet kompetanseteamet til IMDi (som består av 6 rådgivere), dette er en gruppe som er eksperter i fagfeltet sitt, og derfor lot jeg dem føre samtalen og fortelle meg om sitt bidrag. I noen tilfeller måtte jeg veilede gruppen mot det forebyggende feltet, ellers så tok de mesteparten av styringen som jeg selv ønsket. De strukturerte intervjuene jeg utført, gikk ut på at jeg hadde spørsmålene klare på forhånd av intervjuene, og stilte oppfølgingsspørsmål hvis noe var uklart. Jeg måtte dog etter første intervju justere på ett av spørsmålene jeg hadde stilt informanten som gikk ut på om hun kunne anse negativ sosial kontroll som et “wicked problem”, da jeg innså at begrepet kanskje ikke er allmennkjent, ønsket jeg å bytte det ut.

I denne datainnsamlingsmetoden fulgte jeg intervjuguiden veldig mye tettere enn i det ustrukturerte intervjuet. Dette fordi (Tjora, 2020 s.129) skriver at i dybdeintervjuene som er ustrukturerte har man en anledning til å bruke hva informantene forteller, som en vesentlig kilde til avgrensning av forskningen etter hvert som den skrider fram. Slike intervjuet åpner for at deltakeren kan bringe inn temaer som ikke nødvendigvis har vært med i intervjuguiden. Ulempen her kan være mer arbeid for forsker og informant i løpet av intervjuet.

I de strukturerte intervjuene ligger større del av innsnevringen i forberedelsen av intervjuene (Tjora, 2020 s.130). Vi vil i alle former for kvalitativ forskning være opptatt av fokusering og avgrensning, men dette skjer altså i ulike stadier av arbeidet, avhengig av hva slags metodologisk strategier vi velger. I fokusgruppene er det større sjanse for å generere gode gruppediskusjoner dersom spørsmålene er godt avgrensede og spisset (Tjora, 2020 s.131). Dessuten er de fokuserte intervjuene for korte til at informantene kan slippes løs på andre temaer enn de forskeren på forhånd har avgrenset samtalen til.

4.2.4 Empirisk felt

Negativ sosial kontroll er et spennende fenomen som stadig er i utvikling og har sporfestet seg i det norske samfunn, og enda mer spennende er det å se forebyggingsmetoder utvikle

seg. Kriteriet jeg hadde var at informantene skulle aktivt jobbe forebyggende mot negativ sosial kontroll. Utvalget mitt innebærer derfor informanter innen hjelpeapparater som politiet og røde kors, minoritetsrådgivere tilknyttet IMDi og IMDis eget fagteam for forebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Det kan være mange aktører som jobber med tiltak innen dette sosiale problemet, men for å avgrense aktørene ønsket jeg å sette søkelys på disse. I og med at jeg var ute etter å forske på statlig aktørers rolle i forebygging, var det viktig for meg å ha informanter som var statlig ansatte og frivillige som er finansiert av myndighetene. De vi ønsker å vite noe om, betegnes som enhetene i undersøkelsen. Enhetene er oftest mennesker, men kan også være grupper av mennesker, for eksempel hushold, kommuner eller bedrifter. Enhetene kan også være gjenstander som journaler på et sykehus og artikler i aviser. En annen betegnelse som brukes, er observasjoner (Johannessen, 2017 s.41)

Jeg nådde ut til informantene via e-post eller på fagkonferansene. Jeg begynte e-posten med å forklare hva hensikten med prosjektet var og hvordan dataen skulle behandles (se intervjuguide). Jeg fikk raske tilbakemeldinger fra informantene og intervjuet kunne utføres etter bare noen dager/uker. Informantene besto av 6 personer fra IMDis kompetanseteam, fire minoritetsrådgivere som jobber på videregående skoler rundt om i landet. To ansatte fra frivillige organisasjonen Røde Kors, og avsnittsleder ved seksjon for forebyggende arbeid i Oslo politiet. Siden jeg utførte de fleste intervjuene mellom uke 49 og uke 3 (unntaket ett over telefon og ett på lokalene til IMDi i uke 12) hadde de fleste hjemmekontor, og derfor ble det utført på Teams. Etter endt intervju og transkribering fikk informantene tilsendt transkribering og muligheten til å komme med tilbakemeldinger om endringer. Dette for å gi informantene muligheten til å være en aktiv del av prosjektet, men også å rette opp i mulige feiltolkninger og klargjøre budskapet deres. Fordelen med å ha både gruppeintervju og enkeltintervju, var muligheten til å kunne fange opp det én sa, men også muligheten til å se hvordan diskusjonen foregikk i gruppen.

Jeg oppdaterte de transkriberte intervjuene etter å ha fått tilbakemeldingene fra informantene. Jeg valgte å begrense spørsmålene til 5 per individintervju, også lot jeg samtalen flyte med gruppeintervjuene, men hadde en estimert tid på 20 minutter, følte jeg at noe var uklart stilte jeg oppfølgingsspørsmål. Dette ga meg muligheten til å fange opp essensen i det som ble sagt. Etter endt transkribering begynte jeg å «kode» og kategorisere intervjuene. Silverman (1998 s.12) skriver at tematisk analyse brukes som en veiledning til å finne det man er ute etter å analysere. Dette innebar at jeg leste nøye gjennom hvert enkelt intervju, lagde «koder» eller

stikkord, kategoriserte dem i egne temaer som oppsummerer hvert intervju og hvor jeg til slutt analyserer og drøfter mine funn.

4.2.5 Intervjuguide

Intervjuguide er designert for å besvare mål og objektiver for forskningen. Intervjuguiden er en guide for å styre intervjuet, men man trenger ikke nødvendigvis å følge det ord for ord (Tjora, 2020 s.153). I selveste intervjuguiden hadde jeg skrevet spørsmålene i stikkordsvis på forhånd, i vedlegget har jeg dog inkludert fulle spørsmål. For de forskjellige intervjuformene er det hensiktsmessig å bruke en intervjuguide for å strukturere intervjuene eller fokusgruppene. Intervjuene jeg utførte varte mellom 12 og 38 minutter. Jeg stilte ikke oppvarmingsspørsmål eller innledningsspørsmål (Tjora, 2020) ved starten av intervjuet, men ga heller informanten mulighet til å fortelle litt om sin stilling, og hvordan de oppfattet temaet. Spørsmålene jeg stilte dem ble ikke med i intervjuguiden da dette var ulikt fra intervju til intervju. Jeg ønsket at begynnelsen av intervjuene skulle være en samtale som skulle foregå så naturlig som mulig, mellom informanten(e) og meg. Jeg stilte til sammen 25 spørsmål fordelt på 6 utvalg. Legger til fullstendig intervjuguide som vedlegg.

4. Dataanalysemetode

Som nevnt velger jeg å ta i bruk SDI-metoden, og Tjora (2020 s.18) gjør rede for at i stegvis-deduktive induktive metoden arbeider man i etapper fra rådata til konsepter eller teorier. Den «oppadgående» prosessen er å oppfatte som induktiv, der man jobber fra data mot teori (Tjora, 2020 s.18). Videre står det at de «nedgående» tilbakekoblingene er å oppfatte som deduktive, ved at man sjekker fra det med «mer teoretiske» til det «mer empiriske». Modellen kan gi inntrykk av at forskningsprosessen er fullstendig lineær, noe den som regel ikke vil være i virkeligheten. De deduktive tilbakekoblingene i modellen nedenfor hviler på seks ulike tester, visualisert med tallene 1 til og med 6.

En slik gjentakende prosess er det som innen forskningstradisjonen Grounded Theory (GT). GT innebærer innsamling og analyse av data. Teorien er «grunnet» i faktiske data noe som betyr at analysen og utviklingen av teorier skjer etter at du har samlet inn dataene. En slik teori (se Glaser og Strauss 1967; Strauss og Corbin 1990) kalles «theoretical sampling». En slik «stor» gjentakelse som GT legger opp til, krever imidlertid en romsligere tidsramme enn det mange forskningsprosjekter gir rom for.

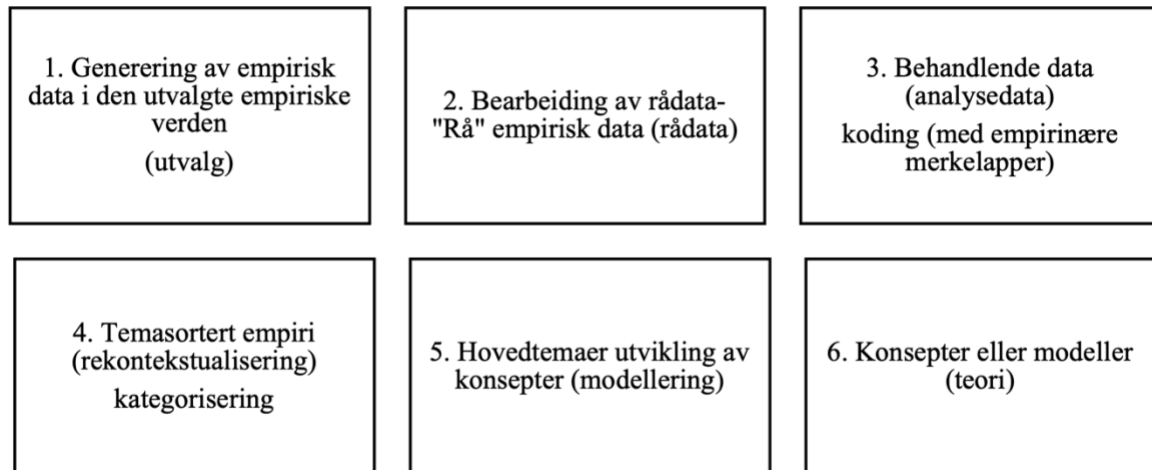
Derfor velger jeg å ta i bruk SDI som legger opp til en mer lineær prosess på dette punktet enn GT, der gjentakelser i hovedsak begrenses til tilbakekobling mellom to nærliggende stadier i modellen. Hvis man jobber fra empiri til teori er det fra deduksjon til induksjon. Selv om man jobber fra induksjon til deduksjon, kommer man ikke helt «teorifritt» til den induktive-deduktive prosessen. Intervjuguiden er basert på forkunnskap om en mulig teori, dette gjelder også analyse av empirisk data. Selv om man jobber ut fra empirisk data til teori, har forskeren en formening og hvilken teori som kan anvendes. En går sjeldent inn i et empirisk felt uten en formening om hvilken teori som kan anvendes.

Abduksjonsprosess defineres ifølge Stjernfelt (2019) som “kvalifisert gjetning”. Det går ut på hvordan nye ideer og hypoteser oppstår og hvordan vi velger mellom dem. Prosessen går ut på (i) først etablerer man en rekke hypoteser (ii) deretter mener man hvilke av dem som passer best med eksisterende kunnskap. Dermed kan vi si at induksjon handler om hvordan vi etablerer begreper og samler inn statistisk kunnskap om verden. Det vil si at vi samler inn data og kunnskap for å kunne gå fra en enkelt observasjon eller et særtilfelle til mer generelle observasjoner. Eksempelet Stjernfelt (2019) brukte var å spørre mennesker om de var dødelige, alle svarte ja og dermed har han synliggjort at mennesker er dødelige ved hjelp av induksjon.

Deduksjon handler om å trekke en logisk slutning eller konklusjon som er 100% «nødvendig», det vil si at $a=1$ og $b=2$, så må $a+b$ med 100% sikkerhet være 3. Deduksjon er dessuten avhengig at alle premisser er korrekte. Eksempelet som ble brukt var at alle mennesker er dødelige, Stjernfelt er et menneske. Ergo kan man dedusere at Stjernfelt er dødelig (Stjernfelt, 2019 s.3)

En kvalitativ analyse av empirisk data som anvender forkunnskap om teori, og som i analyseprosessen veksler mellom teori og empirisk data, gir et resultat som både beskriver og

forklarer forholdet mellom teori og virkeligheten. Som nevnt tidligere bruker jeg SDI: stegvis deduktiv induktiv metode i min analyse (Tjora, 2020).

Ovenfor her ser vi Tjora (2020) sine 6 steg for hvordan data bearbeides fra å være et utvalg til å ende opp som teori, eller modeller. Han forklarer at «*stegene kan utvikle seg selv om det ikke er skrevet opp. For eksempel finner man ut at man trenger mer empiri om spesifikke fenomener, og da går man helt ned til første steg ...*» (Tjora, 2020 s.156). Ved hjelp av tabellen ovenfor skal jeg nedenfor beskrive prosessen jeg bruker for å bearbeide de empiriske data, koding og kategorisering og hvordan jeg til slutt utvikler en kobling til teori. Som nevnt tidligere har jeg kodet, kategorisert og kommet med temaer manuelt. Jeg ønsket å gjøre det slik for å ha full oversikt over kodingen og temaene jeg synes passet best.

5.1 Bearbeiding av rådata

Individintervju og gruppeintervju ble tatt opp ved bruk taleopptak fra iPhone. Under de deltagende observasjonene tok jeg kun feltnotater. Etter endt intervju, begynte jeg å transkribere på Word, av tidligere erfaring kan det ta lang tid å transkribere fordi det skal være

nøye og detaljert. Tjora (2020 s. 157) skriver at man bør være detaljert i transkriberingen. Dette innebærer at man kan inkludere språklige egenskaper som informanten har, i analysen kan disse egenskapene ekskluderes hvis de ikke har en stor betydning for analysens helhet. Jeg brukte bokmål under transkripsjonen, og inkluderte da vi for eksempel ble avbrutt av en telefonsamtale. Dette vil uansett ikke ha en betydning for analysen min, men valgte å ta det med for å bevisstgjøre om at avbrytelser er helt naturlige, og kan til tider forekomme. Siden de fleste intervjuene ble utført på Teams, var det ikke så mye av kroppsbevegelser å følge med på. Dessuten så ble det ikke tatt opp smålyder eller kremting i lydopptaket, da jeg brukte egenskapene «fjern stillhet» og «hopp over små lyder» som hjalp meg med å korte ned på opptaket og fjernet unødvendige lyder. Jeg føler ikke at det utgjorde en stor forskjell, det ga meg som forsker muligheten til å finpusse intervjuene uten å bli distraheret av lyder. Underveis i oppgaven anonymiserte jeg informasjon gitt av informanten, for eksempel anonymiserte jeg byen til by1, by2, bydel1, bydel2. Dette for at informanten ikke skulle kjennes igjen på bakgrunn av stillingen. Selv om IMDi har rundt 70 minoritetsrådgivere rundt omkring i landet, hadde det vært ganske lett å finne ut av hvem som jobber hvor med tanke på at noen byer har flere rådgivere, mens distriktene og de mindre kommunene kanskje har få rådgivere, eller ingen. De transkriberte intervjuene, ble brukt som inspirasjon til kodingen.

5.2 Koding

Ved kodingen av intervjuene brukte jeg kun utsagnene sagt av informantene. Tjora (2020, s.197) skriver at koding er første steg i analysen og svært viktig for SDI-metodens vekt på induksjon. Innenfor kvalitativ forskning finnes det en rekke ulike strategier for koding, og også en ulike rekke programmer som gjør kodingen og kategorisering for deg. Selv ønsket jeg å gjøre alt dette manuelt, da jeg føler at jeg har bedre kontroll. Videre skriver Tjora (2020) at kodifisering *«består av å starte med første transkripsjon eller renskrevne feltnotat og oppretter koder, det vil si ord og uttrykk som beskriver avsnitt eller mindre utsnitt av datamaterielt»*. Prosessen ved koding skal redusere volumet og mengden tekst, men bevarer fortsatt innholdet. Jeg lagde en «codebook» der jeg stikkordsvis skrev ned kodene mine og deretter opprettet temaer hvor stikkordene ble delt inn i. De tre temaene jeg delte stikkordene inn i er forebygging, negativ sosial kontroll og tiltak. Dette for å synliggjøre det informantene mente om de forskjellige temaene, og for å tydeliggjøre at uten forebyggende tiltak blir det utfordrende å kvitte seg med et sosialt problem. Man kan også utføre kodingen automatisk fra

Word dokumentet ved bruk av et hjelpeprogram, men selv tok jeg ikke tid til å sette meg inn i det, da å gjøre det manuelt gir meg bedre oversikt.

5.3 Kodegruppering

Når vi følger prinsippet for empirinær koding, vil vi som regel generere et betydelig antall koder. I neste trinn vil vi gruppere disse kodene tematisk for å begynne å forme en struktur for analysen. Også denne kodegrupperingen gjøres induktivt og består av å samle inn koder som har en innbyrdes tematisk sammenheng, i grupper, samt å skille ut koder som vi anser som irrelevant, i en restgruppe. Derfor har jeg laget en «codebook» som er et skjema bestående av de mest relevante kodene fra empirien. Fremgangsmåten her var å lese grundig gjennom hvert intervju, plukke ut stikkord eller utsagn som kunne brukes videre i analysen. Deretter skrev jeg inn fullstendig setning, sånn at leseren skjønner konteksten og i hvilken sammenheng stikkordet ble sagt i. Videre skriver Tjora (2020, s.208) at som en hovedregel vil kodegruppene danne utgangspunkt for hva vi vil utvikle som temaer i analysen. Dette arbeidet strukturerer med andre ord undersøkelsens resultatdel, noe som kan ende opp som kapitler eller delkapitler i en rapport, oppgave eller avhandling. Vedlagt legger jeg til tabellen jeg har utformet

Kodegruppering er dermed et steg som starter i det induktive (empirisk baserte) og tar inn i seg teorier, tidligere forskning og disiplinmessige interesser. I arbeidet med kodegruppering ser man konturene av et sammenhengende prosjekt, en publikasjon eller et sett av publikasjoner (Tjora, 2020 s.211). Selv føler jeg at kodegruppering gir meg et godt grunnlag videre når jeg skal begynne å analysere. Jeg får bedre oversikt over kodegruppene og temaene som dannes på bakgrunn av disse.

5.4 Konseptutvikling

Frem til nå har vi arbeidet med utgangspunkt i empiri (med teoretisk inspirerte interesser), men fra dette stadiet, konseptutvikling, lar vi det teoretiske ta større styring. Det er ofte i dette stadiet av kvalitativ analyse at skillet mellom god og «ikke fullt så god» forskning oppstår, for det er i utviklingen av konsepter at potensialet både i godt empirisk arbeid og god teoretisk innsikt tas ut (Tjora, 2020). Målet med konseptutvikling er å lage konsepter og ikke teori.

Videre skriver Tjora (2020) at med blick på kodegrupper eller hovedtema fra forrige steg, og med relevante teorier og perspektiver i bakhodet, spør vi: hva handler dette om? Finnes det generell merkelapp på (fenomenet eller problemet) vi har strukturert empiri på og dermed empirisk-analytisk innblikk i? Finnes det noen teoretiske bidrag som allerede omtaler fenomenet eller som på annen måte er relevant? Alle disse er knyttet til det vi i SDI-modellen kaller konsepttest. Det kan være vanskelig å skille mellom hva som er konsept eller hva som er teori. SDI har konsept- eller teoriutvikling som mål. Målet mitt i denne oppgaven er konseptutvikling.

5.5 Etiske betraktninger ved kvalitativ forskning

Etisk protokoll for forskning på mennesker inkluderer informantsamtykke, konfidensialitet og konsekvenser. En etisk protokoll skal inkludere etiske retningslinjer for følgende: tematisering, planlegging, intervjusituasjon, transkribering, analysing, verifisering og rapportering (Kvale & Brinkmann, 2015). Før jeg begynte med prosjektet, sendte jeg inn en prosjektbeskrivelse til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) for godkjenning av prosjektet. I prosjektbeskrivelsen inkluderte jeg samtykkeskjema som inneholdt, formålet og bakgrunnen for prosjektet, tema og problemstillingen for prosjektet, informasjon om behandling av lydopptak og anonymisering, informasjon om informantens rettigheter underveis i prosjektet, informasjon om spørsmålene som vil bli stilt til informantene, og hvor lang tid jeg estimerer å bruke på intervjuene. Jeg delte samtykkeskjemaene med informantene, og forklarte det igjen før intervjuene for sikkerhetsskyld.

5.6 Kriterier for kvalitet i kvalitativ forskning

Kvalitetskriterier innen kvalitativ forskning benyttes ofte *pålitelighet*, *gyldighet* og *generaliserbarhet* som indikatorer på kvalitet. I kvalitativ forskning har man i noen grad snakket om troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet (Thagaard, 1998) som de tilsvarende tre indikatorer (Tjora, 2020 s. 231). Videre skriver Tjora (2020) at pålitelighet handler om

intern logikk eller sammenheng gjennom hele forskningsprosjektet. SDI-modellen, som er lagt til grunn for hele denne boka, underbygger slik pålitelighet med tydelige krav til datagenerering, kriterier for hvordan analysen utvikles fra empiri, og hvordan teorier gjøres relevante på et mer abduktivt stadium senere i oppgaven. Gyldighet handler om en logisk sammenheng mellom prosjektets utforming og funn, og de spørsmålene man søker å finne svar på. Generaliserbarhet er knyttet til forskningens relevans utover de enheter som faktisk er undersøkt, og SDI-metoden har dette som mål. Selv om transparens på mange måter er å betrakte som et middel til pålitelighet, knyttes dette til formidling av forskning. Til slutt omtales refleksivitet som en kvalitetsindikator for kvalitativ forskning og diskuterer i den forbindelse betydningen av å se forskning (og spesielt analyse) som en type praksis som bør gjøres i samarbeid mellom flere for å skape en slags kollektiv refleksivitet. Det er like viktig å merke seg forskningens integritet og transparens. Sistnevnte går ut på at all forskning skal være knyttet til gjennomsiktighet. Hvordan undersøkelse er gjort, hvilke valg som er tatt på hvilke tidspunkter, hvordan deltakerne er rekruttert og så videre. Dette for at leseren skal forstå hvorfor forskeren har tatt det valget, og hvordan forskeren har tenkt underveis i forskningen. Forskningens integritet handler om at forskning alltid skal handle om å skape troverdige resultater, det vil si godt begrunnede tolkninger gjort ved systematiske analyser av empiriske data, som igjen er generert ved et nøye gjennomtenkt design (Tjora, 2020 s.253). en forskningsmessig integritet handler om forskningens uavhengighet fra eventuelle krefter som måtte ha interesse for at resultater skulle bli det ene heller enn det andre. Innenfor en SDI-variant av kvalitativ forskning er et betydelig nivå av transparens, som beskrevet tidligere, viktig for å bevare forskningsmessig integritet. Særlig er det relevant å kunne vise fram hvordan temaer og konsepter framkommer induktivt på bakgrunn av empirisk analyse og bruk av interesse for å løfte fram noen aspekter i analysen heller enn andre (Tjora 2020).

5. Refleksjon

Å reflektere over eget arbeid og nye inntrykk kan gi forskeren en mulighet til å bearbeide ny kunnskap. Alt fra rekruttering, intervju og produsering av egen data har vært en lærerik opplevelse som har gitt mersmak til forskning. Det å begi seg ut på å forske på et så

komplekst fenomen som jeg har valgt, har ikke gjort prosessen mindre gøy. Det å samarbeide med informantene for å produsere de riktige dataene og å velge ut spørsmål som jeg kan jobbe videre med, har vært et av hovedmålene. Underveis i metoden har jeg prøvd å følge en mal jeg selv har lagd for å kunne ha et tidsperspektiv. Jeg var opptatt av å transkribere få dager etter endt intervju for å få godkjenning av informantene så fort som mulig, det å ha en åpen dialog med dem grunnla lav terskel for å si ifra om noe måtte endres på. Hvis det er noe jeg kunne gjort annerledes er det å ha informanter med ulike arbeidsbakgrunn, for variasjonens skyld. De jeg intervjuet i denne oppgaven hadde dog mye erfaring og svarte godt på de spørsmålene som ble stilt. Å forske ved å ta i bruk kvalitativ metode har gitt mersmak til videre forskning, det har også gjort om frustrasjon til mestring. Det å samle inn nok informasjon for å kunne besvare problemstillingen min, har vært krevende. Uansett så håper jeg at jeg har klart å belyse et så viktig tema, og at jeg får frem det forebyggende arbeidet som må til for å slå ned på negativ sosial kontroll.

6. Analyse og resultater

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for hvordan jeg har analysert de empiriske dataene og resultatene fra analysen. Fokuset i dette kapitlet vil være informantene oppfatning omkring det å arbeide forebyggende og hva statlige og frivillige aktører gjør for å forebygge dette fenomenet. Jeg vil også inkludere tidligere forskning og litteratur for å støtte opp. For å presentere resultatene mine brukte jeg en temasentrert tilnærming hvor det er temaene som står i fokus (Tjora, 2020). Som nevnt tidligere har jeg brukt SDI (stegvis-deduktiv induktiv) metode i lys av kunnskapsbasert forebygging, jeg vekslet også mellom empiri og teori i dataanalysen. Jeg har også valgt å inkludere en metode som kalles WPR-metoden. Denne tilnærmingen brukes som et verktøy for å besvare hva det faktiske problemet er, og det man foreslår å gjøre med noe avslører hva man syn problemet er (Bacchi, 2012). I tillegg til å fremme det informantene mine har sagt ved hjelp av forskjellige tema, har jeg også inkludert tema ved bruk av tidligere forskning. Den kvalitative analysen har som mål å gjøre det mulig for en leser av forskningen å få økt kunnskap om saksområdet det forskes på, uten selv å måtte gå gjennom de data som er generert i løpet av prosjektet (Tjora, 2020 s.195). Jeg skal diskutere min analyse og funnene i de følgende temaene: Kulturell forståelse, bevisstgjøring, hjelpeapparater og analyseverktøy. Jeg skal også svare på hvorfor negativ sosial kontroll er et wicked problem, ved å inkludere begreper som ære, kartlegging, kunnskap og kompetanse. Avslutningsvis vil jeg også se på sammenhengen mellom teori og tiltak, og å se på rollen hjelpeapparatene har i de forebyggende feltet. Disse kategoriene danner hovedtemaer i min analyse. Hver av kategoriene diskuteres i henhold til deduktive konsepter som ble dannet fra undertemaene i analysen og i henhold til hensikt og resultater av de induktive utsagnene.

7.1 Kulturell forståelse

Når man arbeider med å forebygge et sosialt problem som innebærer folk som har en ulik kultur, eller livssyn enn seg selv er det viktig å ha kulturforståelse for at samarbeidet skal bli bra nok. Det handler om å jobbe med å holde tunga rett i munn hvis man ikke er kjent med den kulturen, men også at man er åpen for forståelse. I kapittel 2.1 skrev jeg om «kulturkrasj», oppdragelse og ulovlighet, og da gjorde jeg kort rede for det med kulturell forståelse. Sentrale begreper her er etnosentrisme og kulturell relativisme, dette er to ulike måter å forholde seg til andre kulturer på. Førstnevnte går ut på at man regner sin egen kultur so bedre enn andre, og dømmer andre kulturer med utgangspunkt i egen uten å sette seg inn i andres kultur (SNL, 2018). Sistnevnte går ut på å forsøke å forstå hver kultur på sitt grunnlag, uten å se på noen kultur som mer eller mindre verdt enn noen annen (SNL, 2018). Når man skal jobbe forebyggende er det også viktig å ta dette til betraktning. En slik forståelse er noe man kan lære å ta hensyn til. Men det er også viktig å bemerke seg at selv om man har forståelse for kulturen, og hvorfor ting blir gjort på deres måte betyr det ikke at man støtter det som blir gjort. Dette kan både gjelde den som selv kommer fra det landet som praktiserer en slik kultur, men også de utenifra. Forståelse av begrepene kan danne et naturlig grunnlag.

A: Hva skal til for å bekjempe vold i nære relasjoner (les: negativ sosial kontroll?)

POL: Det er viktig å ha kunnskapen for å kunne møte våre klienter, med en riktig forståelse av den situasjonen som de står i. Her er kulturell forståelse veldig viktig, og systematisk arbeid er med på å vise at vi tar sakene på alvor.

Sitatet viser hvordan politiinformanten ser på kulturell forståelse som vesentlig viktig for å bekjempe fenomenet. Videre sier hun at hver sak som omhandler negativ sosial kontroll ikke nødvendigvis er lik, og kanskje heller ikke motivert av kultur eller ære. Så man må alltid tilpasse situasjonen, dette er med på å vise at politiet tar saker på alvor ved å arbeide kunnskapsbasert.

Videre sier minoritetsinformant 2 at «... når man skal bekjempe negativ sosial kontroll, er det viktig å skynde seg sakte ...».

Med dette mener informanten at det ikke nytter seg å slå ned på problemet umiddelbart uten å forstå seg på det som virkelig skjer, det er viktig å kartlegge og ikke stresse. Da kan man unngå å kløne det til, og ende opp med at det tar enda lenger tid. Det er også viktig å kartlegge hvem som er den trusselutsatt og trusselutøveren, og hvorvidt tiltakene gjelder sistnevnte, dette vil jeg diskutere senere. For det er jo trusselutøveren som er roten til at problemet

eksisterer i første omgang. Den som blir utsatt for negativ sosial kontroll kan føle på at det er et krysspress mellom to kulturer (Røde kors, 2022). Den norske kulturen, og den kulturen familien eller nettverket rundt har. Dermed kan det fort hende offeret unnlater å fortelle familien om sitt privatliv, det kan igjen virke som at de er hemmelighetsfulle og videre skape mistillit. minoritetsinformant 1 sa at hun har opplevd at elever på arbeidsplassen hennes har betrodd seg til henne, og sagt at:

MR 1: «... det å holde igjen ting fra foreldre er utrolig vanskelig, men at det er for begge parter beste at de ikke vet, for eksempel at jeg har en norsk kjæreste og at vi har vært sammen i tre år, og dratt på ferie sammen. Jeg forteller dem bare at jeg er hos venninner eller drar på jentetur».

Da kan man naturligvis stille seg selv spørsmålet om de forebyggende tiltakene som er fungerer, hvis hovedmotivet for fenomenet er kulturkrasj? Hovedmotivet for å utføre negativ sosial kontroll vil være ulik fra person til person. De forebyggende tiltakene presentert av regjeringen fokuserer på videreutvikling av allerede-eksisterende tiltak, og å øke kompetansen om negativ sosial kontroll. Det er ingen av tiltakene som går i dybden om hva motivasjonen er eller hvordan en som utøver dette «ser ut». Bergman m. fl (2018, s.25) skriver at forebyggende tiltak beskrives som å organisere målrettede programmer, innsatser og prosesser som blir iverksatt for å hindre at vold i nære relasjoner eskalerer. Men problemløsningen ligger ikke hos offeret, men hos trusselutøveren. Videre skriver de at forebyggende arbeid handler om å identifisere faktorer hos personer eller i miljøer som øker risikofaktorer eller reduserer beskyttelsesfaktorer. Det statlige aktører gjør er i større grad behandling av offeret, og ikke en intervensjon av trusselutøveren, og dette er ikke i tråd med begrepet forebyggende arbeid. Behandlingen kommer fram gjennom frivillige organisasjoner som Røde kors som tilbyr hjelp etter at personen velger å for eksempel bryte med familien (Røde kors, 2022). I spørsmål til rødekorsinformant 1 om hvordan frivillige organisasjoner er med på å forebygge negativ sosial kontroll forteller hun at

RK 1: «... Jeg jobber innen den aktiviteten som kalles for Mentorfamilie, og den jobber mest med personer som har brutt med familien sin etter å ha opplevd negativ sosial kontroll, vi er der for personen når de har valgt å bryte, og hjelper dem med veien videre, og hvordan de skal gjenoppbygge det nye livet sitt. Ordningen er fremdeles ganske ny, men har fungert bra hittil...».

Mentorfamilie, veiledningstjeneste per telefon og fokus på kompetanseheving og forebygging er noe av det Røde kors har som tiltak for ofrene (Røde kors, 2022). De gjenoppbygger personen, men trusselutøveren lever fortsatt fritt i samfunnet. Det er ingenting som tyder på at trusselutøveren får konsekvenser, hvis ikke de straffeforfølges etter brudd på straffeloven. Kan man da kalle det forebyggende arbeid, hvis man ikke forebygger problemer, men heller behandler offeret? Kulturkrasj kan være et motiv og kulturell forståelse er fortsatt viktig, ikke bare kulturen til mennesker, men også organisasjons- og statlig kultur. Frivillige organisasjoner ønsker å bidra, det er tydelig at de har en sentral rolle, men poenget her er at de har en agenda, og ønsker å oppnå noe med det. Det at de har en sentral rolle her, vil kunne gi dem makt og innflytelse i hvilke saker og tiltak som tas inn i beslutningsprosesser, og muligheten til å fremme sine saker på dagsorden (Østerud, 2017).

7.2 Bevisstgjøring

Bevisstgjøring handler om erkjennelse av noe, å oppnå større psykologisk innsikt, selvinnsikt, egne verdier og holdninger. Å fortelle noen at de lever under ekstremt strenge vilkår, eller at de blir kontrollert til det urimelige kan være vanskelig. Både for den som sier ifra og den det gjelder. Kanskje personen selv ikke mener at hen lever under strenge vilkår, eller at personen selv ikke har erkjent det som foregår da det har vært normalen lenge. Bevisstgjøring er en viktig del av forebyggingsarbeidet som politiinformant sa:

POL: «... spesielt når det kommer til med negativ sosial kontroll, der tror jeg bevisstgjøring er veldig viktig, siden dette for mange er noe som er veldig ukjent. Sånn at de får vite hvordan de forskjellige mekanismene utspiller seg, og å være klar over at her er det hele nettverk, familier og nabolag som er en del av trusselbildet ...».

Det som også er viktig her er å informere trusselutøver og gjøre dem bevisst på at i Norge har man retten til å bestemme over eget liv, og å leve et fritt liv. Så lenge man følger loven har man liv til å gjøre som man selv ønsker.

Foreldre, familiemedlemmer eller nettverket rundt kan ha ønsker om at man skal oppføre seg på en viss måte, ikke ha kjærester, ikke være med venner i fritiden. Adlyder man ikke

ønskene vil man oppleve trusler, og i noen tilfeller vold. Dette vil og burde medføre konsekvenser får å slå hardt ned på videreutviklingen.

IMDi skriver i sin rapport «retten til å leve et fritt liv» fra 2021 (s.17) at «... *jenter er i større grad utsatt fordi deres seksuelle adferd er uløselig knyttet til familiens ære, og fordi uønsket adferd kan påføre hele familien skam ...*». Fenomenet regnes også som et transnasjonalt fenomen da storfamilien vil kunne ha innflytelse på hvordan ungene oppdras.

Hvordan kan statlige aktører og frivillige organisasjoner bevisstgjøres om at de forebyggende tiltakene er mer behandlende enn inngripende? For å snu litt på perspektivet her, som det tidligere er blitt skrevet så skal forebyggende arbeid hindre at en fare oppstår og videreutvikler seg (IMDi 2021, s.12). Men, hvis tiltakene bare gjelder etter at problemet er «utført» kan man da kalle det forebyggende? Nei, de tiltakene som regjeringen har mot negativ sosial kontroll er behandlende tiltak som er rettet som offeret av negativ sosial kontroll. Det faller ikke under kategorien «å forebygge» (Politiet, 2021). Det som også kan virke problematisk er at fenomenet innebæres i mange politikkområder, før av var problemet diskutert i arbeidspolitikk, før det nå har gått over i integreringspolitikken. Dette kan være fordi man tidligere har trodd at negativ sosial kontroll var en reaksjon på utenforskap og at dette motiverte til å kontrollere nærmeste familie (IMDi, 2021). Utenforskap vil man føle på dersom man mangler tilknytning til samfunnet rundt, dette kan spesielt være aktuelt for de som er nye i Norge og som ikke har satt seg inn i normene og reglene i samfunnet. Eller utenforskap fordi man er uten jobb.

For å svare på hvordan regjeringen kan endre tiltakene til forebyggende istedenfor behandlende, handler det om å tilegne seg nok kunnskap og kompetanse for å se hva som kn fungerer, men også være bevisst på at problemets mønster og omfang er ulikt fra person til person og fra miljø til miljø (IMDi, 2021 s.21). Det er vanskelig å forebygge hvis man ikke har kunnskap om det som blir utført. Det er også viktig å merke seg at selv om det blir rapportert mange tilfeller, vil det også være mørke tall. Forebyggende arbeid er vanskelig å måle, det er vanskelig å si noe om hvorvidt det fungerer (Politiet, 2021), i hvert fall i dette tilfellet når der er behandlende tiltak i fokus, da kan det virke som om negativ sosial kontroll er et wicked problem.

7.3 Hvorfor negativ sosial kontroll er et wicked problem

Wicked problem er et begrep som i politikken blir definert som vanskelig eller umulig å løse på grunn av ufullstendige, motstridende og skiftende krav som ofte er å vanskelig gjenkjenne (Head, 2008). Tidlig på 70-tallet ble begrepet «wicked problem» introdusert av Horst Rittel og Melvin Webber som beskrivelsen på sosialpolitiske problemer. Rittel og Webber (1973) legger til grunn at problemet har 10 viktige egenskaper. Jeg skal kort gjøre rede for de viktigste egenskapene som er relevant i denne oppgaven:

- 1) *Problemet har ikke en definitiv formulering:* Negativ sosial kontroll, blir sett på som et paraplybegrep der andre faktorer som tvangsekteskap, vold i nære relasjon og æresrelatert vold er inkludert (IMDi, 2021). Men, hvorfor er disse adskilt når det kommer til forebyggende arbeid? Hvis det blir sett på som «grener» ut av treet som er negativ sosial kontroll, hvorfor må det forskjellige tiltak til for å løse det? Og hvorfor kan man ikke løse problemet som en helhet. Dette kan tyde på at problemet ikke har en endelig definisjon eller formulering, og at tiltakene derfor kan virke litt “uoversiktlig” og “overalt” (Head, 2008).
- 2) *Problemene mangler iboende logikk som signaliserer når de er løst:* Sosiale problemer som rus og kriminalitet har man oversiktlige statistikker på, til og med klimaproblemer som har vært definert som et wicked problem har man tall som viser hvilke land som har blitt svartlistet, og hva som må til for å redusere utslippene til hvert enkelt land, men også enkeltmennesker. Negativ sosial kontroll er det vanskelig å få tall på, som jeg skrev tidligere gir IMDi ut rapport som viser til statistikken for innmeldte saker, og de inkluderte også at de merket til nedgang av innmeldte saker på grunn av pandemien, men dette skyldes at støtteapparatene som var til stede på skolene ikke kunne være der lenger. Minoritetsinformant 1 deler at:

MRI: «... første halvåret under pandemien da alt var stengt, så var det færre tilfeller som ble meldt inn og rapportert rundt om i landet ... Det å snakke om at man har det vanskelig hjemme er ikke lett å gjøre over telefonen når man sitter i stuen eller i samme hus med familien». Det er heller ingenting som indikerer at problemet er løst, de tar vare på offeret og bygger opp offeret igjen til å takle overgangen til samfunnet igjen, mens trusselutøveren ikke merker til konsekvenser i like stor grad.

- 3) *Det går ikke an å teste en løsning på et wicked problem:* løsninger på et wicked problem krever grundig gjennomgang om hva som kan fungere for å løse problemet, Rittel & Webber (1973) mener her at aktørene som står for løsningene ikke kan ha en midlertidig prøveperiode for å se om tiltakene kan fungere, men at prøveperioden også skal telle. Det er viktig å minnes på at de fleste wicked problemene mest sannsynlig innebærer menneskeliv, og derfor er målet å lykkes istedenfor å skape flere problemer. Effektene av løsningene vil ha stor betydning for de menneskene som blir berørt av problemene, derfor er det viktig at kunnskapen om negativ sosial kontroll er på plass før man kommer med tiltak.
- 4) *Alle wicked problemer er unike:* det man kan si om wicked problem som er et faktum, er at alle problemene er unike, og derfor må løsningene også være det. Det er ikke sikkert at de tiltakene som fungerer på vold i nære relasjoner fungerer mot negativ sosial kontroll. Hvordan man kommer frem til hvilke tiltak som fungerer må man bare kjenne på, «prøveperioden» teller og er ikke egnet for midlertidig ordning.

Dette vil være en sak der alle vil hjelpe, men hjelper det? Hjelper det å ha mange hjelpeinstanser hvis problemet vil vedvare og personen må forholde seg til mange forskjellige hjelpeapparater? I rapporten fra 2020 «Mange vil hjelpe, men hjelper det?» skriver Leirvik m. fl (2020) om hjelpetjenester for personer som er utsatt for negativ sosial kontroll. De skriver blant annet at for at de statlige aktørene skal lykkes med å kunne løse problemet, må samarbeid og samhandlingen være såpass god, at offeret ikke føler seg som en kasteball rundt flere instanser (Leirvik m. fl 2020 s.56). Forfatterne viser også til at tidligere forskning viser til at negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i det ordinære hjelpeapparatet har blitt bedre. Forskningen viser også at selv om det har blitt bedre er det fortsatt behov for økt kompetanse blant flere profesjoner. Manglende samhandling mellom offentlig instanser kan medføre at man ikke evner å avdekke tiltakene som fungerer, og det man må gjøre bedre.

Man kan få et inntrykk av at negativ sosial kontroll er et wicked problem, når man ser hvor spredt problematikken er i for eksempel de forskjellige departementene som har ansvar for ulike politikkområder. Leirvik m. fl (2020) definerer også fenomenet som «gjenstridende problem». De utsattes møte med forskjellige hjelpeapparater kan bli overveldende, wicked

problem er et vanlig begrep i forvaltningen, men med et godt og tydelig samarbeid kan man over tid oppnå en endring som gagnar de fleste.

Videre i rapporten tar Leirvik m. fl. (2020) opp at informantene de har intervjuet mistenker at det er en rekke grupper man i tilstrekkelig grad ikke når ut til. Dette inkluderer unge gutter, nyankomne med lite skolebakgrunn og begrenset norsk, familiegjennforente, lukkede kristne/religiøse miljøer, og arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa. Flere av disse gruppene har til felles at dem enten ikke er omfattet av integreringspolitikken, eller fordi de har kommet gjennom EØS-regelverket og dermed ikke er omfattet av introduksjonsloven, og ordninger som reguleres under denne (Leirvik m. fl 2020 s.156)

Dette kan tyde på at hjelpeapparatet fortsatt har en lang vei å gå, allerede gjør de en god jobb med å ikke bare sette negativ sosial kontroll på dagsorden, men hjelpeapparatet er i stadig utvikling når det gjelder kompetanse. IMDi (2020) skriver at begrepet negativ sosial kontroll ikke er knyttet til en viss kultur, religion, kjønn eller bakgrunn. Det kan være vanlig blant minoritetsfamilier, men det betyr ikke at det bare skjer der. Det kan skje overalt, og derfor er det viktig å inkludere, og å være nysgjerrig på å «etterforske» de man vet er i lukkede religiøse sekter. Grunnen kan jo være at de fleste ikke ønsker å be om hjelp. Enten det er om lojalitet for familien, frykt for konsekvenser, mangel av tillit til barnevernet eller bekymring for yngre søsken. Noen har likevel brutt ut gjerne som følge av at omstendighetene har forandret seg, og at de har kommet i en akutt situasjon, slik som frykt for å bli sendt ut av Norge av partner eller familie. I disse tilfellene har de opplevd et samordnet hjelpeapparat som har tatt dem imot (Leirvik m.fl. 2020 s.152)

Da jeg stilte et spørsmål til informantene som jobber tett med fenomenet om hvorvidt de mener negativ sosial kontroll er et wicked problem fikk jeg dette som svar fra minoritetsinformant 1:

MR1: «... Jeg tenker at det på mange vis er en utfordring og veldig vanskelig å gjøre noe med og det er blant annet fordi det er så komplekst, det er ikke nødvendigvis sånn at selv om du som ungdom føler at du blir kontrollert til det urimelige av dine foreldre, føler sikkert ikke foreldrene dine at de bestemmer det. Grunnen til dette, kan være at foreldre selv blir utsatt for negativ sosial kontroll i sitt eget nettverk, transnasjonalt eller i utlandet. Så det er en kjempekompleks utfordring. Når vi jobber med negativ sosial kontroll og oppfølging av

elever, så er det svært sjeldent at noe ordner seg over dagen. Det er en prosess både for eleven selv, men også for deres familie og nettverk. Så man må på en måte skynde seg sakte. For når alt kommer til alt, så er det ungdommen selv som må stå i konsekvensene og ofte så er det kanskje ingen gode løsninger. Et eksempel kan være en elev definerer seg som skeiv, men vet at familien ikke vil akseptere det og dersom eleven velger å være åpen om dette, kan eleven risikere å bli utstøtt av familien sin og i verste fall miste familien. Og det er en enorm konsekvens å måtte stå i alene som ungdom eller ung voksen. Men samtidig om man undertrykker den man egentlig er så er jo det en konsekvens som vil gå utover egen psykisk helse og egen livskvalitet ...»

Minoritetsinformant 2 fortalte at hun var litt nølende om å si at det var et wicked problem, og sa tvilen bør komme den tiltalte til gode når det gjaldt tiltakene, hun hadde dette å si:

MR2: «... Både ja og nei, det vil jo alltid være et spørsmål om man har gode nok tiltak. Flere som jeg har møtt har vært i barnevernet lenge, uten å ha fått den hjelpen de har trengt, også har de da endt opp med å bli hos familien likevel. Også er det jeg utrolig vanskelig i seg selv å bryte med familien sin, det er jo de færreste som gjør det. Dette kan føre til at ungdommene og de som utsettes for negativ sosial kontroll ikke stoler på systemet, og dermed vil problemet fortsette å eksistere blant oss. Kanskje har de blitt plassert i fosterhjem eller hos mentorfamilie der de ikke har trivdes. Derfor tenker jeg at det er mye som kunne ha vært bedre, det er mange som står i en ekstrem skvis, veldig ambivalent, de ønsker seg et bedre utfall av det de har opplevd, men så er det de konsekvensene som er ekstrem store. Derfor velger de fleste å bite sammen tennene og bli værende. Derfor er det viktig å huske på at hvis man velger å bryte fra familien, bør man ha et nettverk av folk man stoler på. Er tiltakene gode nok? Det er jeg ikke sikker på ...»

Det at de som jobber tett med fenomenet ser på det som et uregjerlig problem, viser til at man har grunn til å mistenke om de statlige aktørene som har utformet de forebyggende tiltakene, har gjort nødvendig gjennomgang av støtteapparatet, tilegnet seg nok kompetanse for å vite hvordan man skal løse problemet, og om de har inkludert faktisk kunnskapsbaserte tiltak. Det er mange faktorer som skal til for at man skal lykkes med å forebygge et sosialt problem (Leirvik, 2020 s. 158). Det skal for eksempel anvendes viktige analyseverktøy og ikke minst jobbe med både den trusselutsatt, men også trusselutøveren. Dette kan gi hjelpeapparatene et godt grunnlag for å forstå hvorfor noen bedriver negativ sosial kontroll.

7.4 Analyseverktøy

Analysearbeid handler om å sette innsikt og i system for å kunne identifisere og forstå hovedfunn. For å gå frem i arbeidet, er det viktig å benytte seg av verktøy som er egnet for det arbeidet. I dette tilfellet vil analyseverktøyene som brukes gjelde arbeidet mot negativ sosial kontroll, det kan også brukes i partnervold (Politiet, 2021). Verktøyene brukes som regel av hjelpeapparatene og spesielt da politiet og rettspsykiater. Verktøyene som brukes er PATRIARK (vurdering av risiko for æresrelatert vold) og SARA (sexual assault and relationship abuse) (Politiet, 2021). I dette kapitlet presenterer jeg tanken bak utformingen av verktøyene, jeg vil også diskutere hvorvidt analyseverktøyene har fungert i praksis og hvorvidt de er egnet for både trusselutøver og offer, og om disse analyseverktøyene kan være nødvendig i bekjempingen av negativ sosial kontroll?

PATRIARK og SARA er to verktøy som brukes i risikohåndtering – og risikovurdering. Det innebærer primært å jobbe tett med voldsofre, men også voldsutøveren for å kartlegge gjerningen bak handlingen. Jeg valgte ut disse verktøyene før jeg hadde begynt å intervju informantene mine, under arbeidet mitt med dette, fant jeg ut av at politiet i Oslo har en egen avdeling for vold i nære relasjoner der de i hovedsak bruker disse verktøyene. Kropp & Hart (2000) utformet i slutten av 90-tallet to verktøy som kunne brukes for å gjenkjenne vold i nære relasjoner. Det kunne enten falle under kategorien SARA, som går ut å partnervold eller PATRIARK som går mer ut på æresrelatert vold. Volden deles inn i tre kategorier: voldens karakter (K), risikofaktorer hos utøveren (U) og risikofaktorer hos offeret (O). Ved hjelp av disse kategoriene skal man kunne identifisere motivet, og i hvilken grad offeret har blitt utsatt for volden (Kropp & Hart, 2000 s.68). Eksempler fra de forskjellige kategoriene er:

K: Trusler eller planer om vold

K: Voldens varighet og intensitet

K3. Fysisk vold

K4. Eskalering

K5. Voldens varighet og intensitet

U: Mangelfull kulturell integrering

U: Problemer i familien

U3. Problemer i familien

U4. Psykiske problemer eller problemer knyttet til rusmiddelbruk

U5. Antisosiale holdninger og adferd

O1: Ekstrem frykt

O2: Ressurser i samfunnet

O3. Ressurser i samfunnet

O4. Elementer som reduserer sikkerheten

O5. Psykiske problemer eller problemer knyttet til rusmiddelbruk

Dette er bare noen av kategoriene som Kropp & Hart (2000) brukte for å kunne identifisere og differensiere mellom de forskjellige typene vold. De presiserer også å si at det alltid er to sider av en voldssak og for å løse den, er det viktig å samarbeide med både offer og utøver (Kropp & Hart, 2000 s.71). Det er viktig å kartlegge det som har skjedd, samarbeide med begge to for å unngå å skremme bort partene, og å tenke at hvis det skal løses på best mulig måte må man møte begge partene med omsorg og rom for at de kan gi forklaring. Da jeg stilte mitt spørsmål om hvordan politiet bidrar med å forebygge vold i nære relasjoner til politiinformant fikk jeg dette som svar:

POL: «Vi bidrar jo primært i mange områder, det ene er jo risikovurdering og det andre er risikohåndtering. Så på den risikovurderingsbiten så har vi en del utarbeidet og godkjent analyseverktøy som vi bruker, SARA og PATRIARK, som er de to mest kjente. SARA brukes for å vurdere risikoen for partnervold, mens PATRIARK er for å vurdere risikoen for æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Så når vi får saker inn til oss så jobber vi alltid i team, med en psykolog eller kliniker, sammen med en risikoanalytiker, som har et helhetsblikk på den saken som har kommet inn, både anmeldte og ikke-anmeldte saker. Så det trenger ikke å være en straffesak for at vi skal kunne jobbe med det.

Da vil vi drøfte den aktuelle saken på det avsnittet og fordele den, også vil analytikeren eller klinikerens ta kontakt med den som er utsatt for vold, eller den som utøver vold. Dette fordi det

unike ved RISK er at vi jobber både mot trusselutøver og den som er trusselutsatt. For meg som hele tiden har vært opptatt av perspektivet til trusselutøveren, er dette viktig, fordi jeg tror det er her mye av løsningen ligger. Vi tror på at gode og varige løsninger handler om å jobbe med begge parter i saken, og dette kan også forhindre at nye situasjoner oppstår. Vi tilbyr psykologisk oppfølging, vi tilbyr risikoreduserende tiltak som kan være ulik bolig, og vi kan være knutepunktet for at de får psykologisk hjelp gjennom helsevesenet. Så vi er på en måte et bindeledd for å tenke helhetlig, og lager det vi kaller skreddersøm i hver enkelt sak for å bygge sikkerhetsnettverk rundt både utøver og utsatt som gjør at vi kan prøve å få dem til å ty til andre uttryksmåter enn vold».

Prosjektet som politiinformanten snakker om kalles for RISK, og er risikoanalyse og kriminalitetsforebygging av vold i nære relasjoner (Politiet, 2020). Dette er noe politiet jobber tett med, og selv om det i hovedsak går ut på vold i nære relasjoner, innebærer dette også vold i form av negativ sosial kontroll. Som jeg tidligere skrev er negativ sosial kontroll et slags paraplybegrep og vold i nære relasjoner brukes gjerne som forklaring på volden de opplever. Politiinformanten informerer også at de jobber tett med rettspsykiateren og at et av tiltakene er psykologisk hjelp, ikke bare til offeret, men også utøveren. Målet med disse verktøyene er å kunne kartlegge og følge opp sakene, i håp om å bidra i å minske volden (Politiet, 2020). De jobber både med saker før det blir en straffesak, og vil i noen tilfeller få en oppdatering om hvordan det går etter at det har blitt en straffesak. De jobber og med anmeldte og ikke-anmeldte saker. Politiet spesifiserer også at det ikke bare er drapssakene som blir tatt på alvor og etterforsket, men også episoder av vold i nære relasjoner (Politiet, 2020). Politiinformant meddeler også at de har et tett samarbeid med politiet internasjonalt, hvis det skulle hende at de får opplysninger om at en norsk statsborger informerer om at de blir utsatt for tvangsekteskap, eller blir tatt med til hjemlandet imot deres vilje. Dette vil gi politiet gode ressurser for å kunne følge opp slike saker, og informere den som prøver å utføre noe slikt at loven i Norge ikke tillater at folk blir utsatt for noe imot deres vilje, og at det vil være konsekvenser for en slik handling (Politiet, 2020).

Kropp & Hart (2000) mener også at man kan bruke disse analyseverktøyene for å identifisere eventuell risiko eller voldelig kriminalitet (Kropp & Hart, 2000 s.50.). Analysearbeidet kan

sees på som et tverrfaglig samarbeid, mellom analytikere, politiet og offentlige etater som melder inn sakene. Det er også dokumentert god effekt etter å ha brukt verktøyene, det er spesielt dokumentert god effekt ved bruk av SARA (Kropp & Hart, 2000 s.53). Dette fordi dette verktøyet er rettet spesielt mot vold i nære relasjoner og nærmere partnervold. Så hvordan tar politiet og analytikerne i bruk disse verktøyene?

Verktøyene brukes i de sammenhengene der sakene enten er knyttet til partnervold, eller der det er en risiko for negativ sosial kontroll eller æresrelatert vold. Man kan se på verktøyene som en prosedyre. Prosedyre er et fremmedord for fremgangsmåte, og fremgangsmåte er måten man går frem på ved en undersøkelse eller gjennomføring av et arbeid. Bruken av analyseverktøyene gir politiet og analytikerne mulighet til å ikke bare forstå hva hovedmotivet bak volden er, men som Kropp og Hart (2000) også sier, at politibasert risikovurdering og håndtering kan forhindre vold.

Frem til nå er det bare politiet som har tiltak som kan kalles forebyggende og verktøy som jobber både med den trusselutsatte og trusselutøver. (Kropp & Hart, 2000 s.60) Mye av løsningene for sosiale problemer som negativ sosial kontroll ligger hos trusselutøver, og derfor er det viktig å komme til bunns i problemet ved å fokusere på utøveren. Den trusselutsatte skal selvfølgelig få all den hjelpen og behovet for å uttrykke de sterke følelsene som følge av å ha blitt utsatt for vold eller negativ sosial kontroll. Hvis man skal få en stopper på problemet, og kalle tiltakene for forebyggende, må man prioritere å jobbe tettere med trusselutøver (Politiet, 2020). I dette tilfellet er det også en fordel å «skynde seg sakte», i og med at det er viktig å få med seg så mye informasjon som mulig, for å handle raskt, må man heller ikke glemme at både trusselutøver og trusselutsatt trenger tid til å bearbeide det som skjer. Kunsten av å skynde seg sakte, handler om like mye om brukervedvirkning som samhold. Dette vil også innebære hard eller myk makt, politiet kan få det som vi de vil ved å bruke de riktige ressursene og fremgangsmåtene, uten å tære på personens ære eller kultur (Politiet, 2020).

7.5 Ære

Ære er et begrep som er kjent for de fleste, men betydningen av ære er det ikke så viktig hos de fleste. Ære er blant oss alle, enten det er familiær ære der familie og klan står sterkest, eller ære som er viktig for det samfunnet man lever i (SNL, 2020). I noen familier eller samfunn, er æreskultur en viktig del av deres identitet, æreskulturen stiller som oftest mannen i sentrum, og kone og barn i “bakgrunnen”. Dette innebærer at mannen representerer familien, og det er han som får gjennomgå og som må høre på kritikk fra storfamilien, eller samfunnet rundt om noen av barna eller kona går imot deres ære. Eksempler her kan være døtre som inngår i forhold utenfor ekteskap, eller er med en gutt som kommer fra en annen klan, eller at gutten er fra et annet land som for eksempel Norge (Bredal, 2011 s.32).

Anja Bredal skriver i rapporten «*Mellom makt og avmakt: Om unge menn, tvangsekteskap, vold og kontroll*» (2011, s.36), at unge menn kan oppleve at det forventes at de skal ta ansvar i familiens omdømme og ære. Det kan oppstå konflikter med foreldrene på bakgrunn av utdanning – og partnervalg. Noen foreldre går så langt at de bruker fysisk vold, hån og krenkelser for å få sønnen til å innordne seg. Unge menn, som kvinner, kan også oppleve å bli tatt med til opprinnelseslandet mot sin egen vilje. Fra tidlig av vil gutten i familien få i oppdrag å «passe på» søsteren for at hun ikke skal bringe skam til familien, og bli sett på som en «dårlig» kvinne (Bredal, 2011 s.41). Dette gir gutten en makt fra tidlig av, som vil følge han resten av livet. Makt blir sett på noe veldig maskulint, men i noen familier har også jenta makt. Det kan være at jenta har opparbeidet seg respekt fra familien sin ved å være høyt utdannet, religiøs, åpen og ærlig om sitt liv. Et slikt liv medfører ingen konflikt eller problemer med foreldrene, og vil derfor kunne gi jenta makt til å si ifra til sine søsken hvordan de skal oppføre seg, med medhold fra foreldrene. Men fremdeles vil makt i familie blir sett på maskulint, og skam i de fleste tilfellene bli assosiert med damene i familien.

Ærens sentrale plass i slike samfunn henger sammen med samfunnets uformelle eller relasjonspregede organisering å gjøre. Å bli betraktet som lite ærefull vil kunne få store konsekvenser for en persons sosiale, økonomiske og politiske liv. Når man snakker om æreskultur i en familie eller i et samfunn, er det viktig å presisere at æresdrap og vold ikke er en automatisk reaksjon, og at det alltid har fantes fredelige alternativer for å løse konflikter

rundt for eksempel uønskede kjærlighetsforhold. Grunnen for at æresdrap og vold utføres er fordi i de fleste samfunn beskrives ære som ensbetydende med liv. Æren står såpass sentralt, at hvis noen i mannens familie eller slektninger gjør noe som går imot æren, forventes han å reagere, i de fleste tilfeller med vold (Bredal, 2011 s.47).

Mine informanter delte ulike erfaringer med begrepet ære, de fleste minoritetsrådgiverne hadde vært borti elever som hadde nevnt at familiens ære var grunnen til at negativ sosial kontroll ble utført. De fleste elevene som er født i Norge og som ikke hadde forholdt seg til noe annet enn norsk kultur og oppvekst, hadde vanskeligheter med å forstå hvordan man kunne finne den gylne middelveien mellom to kulturer. Informantene fortalte av elevene uttrykte å oppleve krysspress mellom to kulturer, og at det å tilfredsstillte foreldrene sine tæret på egen psyke. Minoritetsinformant 1 fikk et oppfølgingsspørsmål om hun tror ære spiller en rolle i utøvelsen av negativ sosial kontroll, dette var svaret jeg fikk:

MRI: "Ja, jeg tror det kan være en motivasjon til at man utøver negativ sosial kontroll. De som har erfaring med negativ sosial kontroll, vet at hvis æren blir brutt eller det skjer noe innad i familien vil sikkerhetsnettet og ellers storfamilien begynne å se dårlig på dere, og kanskje dømme egenskapene til foreldrene».

Dette kan tolkes som at det andre syns er mye viktigere enn det som er fornuftig for familien. I noen kulturer er respekten storsamfunnet har for en familie viktig, det kan nesten sees på som en «status», er du ikke respektert i et storsamfunn vil man naturligvis havne nederst blant folket. Slik praksis er med på å videreføre farene ved å øke maskulinitetsbehovet i en familie. Det norske samfunn er ikke preget av noe form for familiær ære, den typen ære blir sett hos de som ikke er av norsk opprinnelse (Bredal, 2011 s.50). Er man kommet til et nytt land, burde man så langt det lar seg gjøre, følge reglene og normene i det landet. I og med at vi ikke har en slik kultur i Norge, blir det vanskelig for dem som ikke er en del av det å skjønne hvorfor det må være sånn, i flere generasjoner.

Den gruppen hvor æresdrap er mest utbredt hos er folk med bakgrunn fra Pakistan, der brødre står for 22% av de gjennomførte æresdrapene mellom 2010-2014 (Bhanbhro, 2020). Forfatter av *Brothers Who Kill: Murders of Sisters for the Sake of Family Honour in Pakistan*, Sadiq Bhanbhro (2020) forteller at motivene bak drapene på sine søstre, nieser eller døtre er alle forskjellige. Men motivasjonen bak de fleste er skam tilføyd familien, og bevis til storsamfunnet at dette kan håndteres (Bhanbhro, 2020 s.17). Hvorfor kan ikke dette håndteres

ved å si ifra til vedkommende som har brakt skam til familien? Til dette argumenterer Bhanbhro (2020, s.21) at dette vil vise storsamfunnet at familien er helt ok med at skam bringes til dem. Videre vil familien miste respekten fra andre, og det kan gå så langt at ingen vil assosiere seg med dem, eller bli sett med dem. Dette vil føre til utenforskap og videre utføring av negativ sosial kontroll, derfor vil det å utføre æresdrap bli sett på som å «vinne tilbake» tapt ære (Bhanbhro, 2020 s.32). Selv om det i Pakistan er strenge lover mot nettopp det å utføre æresdrap, blir det likevel gjort. Loven som kom i slutten av 2006, innebærer en straff med opp til 7 års fengsel for æresdrap, eller en dødsdom for de grovere hendelsene. I Norge har man i flere tilfeller mistenkt krenking av ære som motiv for drap, det er mange mørke tall. MiRA-senteret som er et ressurscenter for kvinner med minoritetsbakgrunn, har gått ut i media og sagt at de flere ganger har fått henvendelser fra kvinner som opplyser om at de blir truet av familien og er engstelige og redde for å være i det miljøet (MiRA, 2019)

Avslutningsvis er det viktig å bemerke seg at selv om de fleste hjelpeapparatene appellerer til unge kvinner eller voksne kvinner som enten kommer ut av et forhold fylt med partnervold, eller de som bryter med familien på grunn av negativ sosial kontroll, burde det også appelleres til unge gutter og menn. De går igjennom det samme, om ikke verre med tanke på de som ufrivillig utfører vold eller æresdrap mot sine søstre, eller øvrige familiemedlemmer. Det å være mann og si ifra om at man føler seg undertrykt eller kontrollert av familien sin, kan igjen gå utover maskuliniteten ved makten de har (IMDi, 2021). De lærer ved tidlig alder at gutten skal være mannen i huset, og at han skal en dag være mannen i sitt eget hus med kone og barn. Derfor er det viktig at han lærer å ta kontroll og vise makt, i tidlig alder. En slik oppvekst hvor makt og ære er sentral i barnets liv, vil være noe som følger barnet i lang tid, og slik er det vanskelig å kvitte seg med et problem eller en framstilling av ære når det er såpass integrert i oppveksten. I senere tid vil dette følge gutten som blir mann inn i hans senere forhold, både med kone og barn (Bhanbro, 2020, 40). Og slik kan æreskultur videreføres i flere generasjoner. I dette tilfellet er det viktig at tiltakene til statlige aktører og frivillige aktører slår ned på den såkalte «æreskulturen» og avdekker de som rekrutteres opp til å følge det, og ikke minst hjelper de unge guttene og mennene med å forstå at det ikke er en sånn kultur vi følger her i Norge, og handlingene de utfører vil få konsekvenser.

7.6 Hjelpemidler

Det unike ved sosiale problemer er at tiltakene og hjelpemidlene er spesifikt rettet mot det ene problemet (Røde kors, 2020). I noen tilfeller kan de samme hjelpemidlene brukes, men da vil tiltakene være noe ulike, og omvendt. Hjelpemidler utgjør en stor og viktig rolle i bekjemping av ulike sosiale problemer, og i dette tilfellet utgjør de en like stor rolle i bekjemping av negativ sosial kontroll. Hjelpemidlenes rolle er å utføre og jobbe med de forebyggende tiltakene regjeringen utformer. Samarbeidet mellom statlige aktører og frivillige organisasjoner, gir rom for forhandlinger. Frivillige organisasjoner har ønsker om å fremme sitt mandat, og da er det viktig at de får komme med forslag til de forebyggende tiltakene. Hovedsakelig har jeg fokusert på hjelpemidler fra politiet, røde kors og minoritetsrådgivere. Det er viktig å bemerke seg at det finnes flere, og andre frivillige og statlige aktører som gjør en like viktig jobb i arbeidet mot negativ sosial kontroll.

Giddens (1997) var tidlig ute med å si at hjelpemidler blir sett på som ekspertsystemer. Dette innebærer et system som tilbyr oss den hjelpen vi trenger gjennom et nettverk. Hjelpemidlet er i seg selv et ekspertsystem, som igjen består av mange mindre ekspertområder som fører til at kunnskapen blir fordelt blant disse områdene. Max Weber (1960) derimot, beskriver ekspertsystemer som en organisasjon som hadde som oppgave å produsere tjenester. Innen disse systemene har man hovedfokus på tempo, pålitelighet, effektivitet, rutiner og klarhet. Weber (1960) presiserte tidlig at viktigheten ved slike systemer er at mennesker skal ha tillit til dem, de skal ha tillit til at hjelpemidlet vil være der når behovet står som mest. Giddens (1997) stiller spørsmål ved hvorfor mennesket har tillit til hjelpemidler, i de fleste tilfeller hevder han at de er upålitelig, svarer ikke til menneskers ønske om et bedre fungerende samfunn og i de verste tilfellene svikter systemene. Siden Giddens (1997) tid har mye forandret seg ved hjelpemidler, selv om systemene fungerer, ser det ut til at tilliten mennesket har til systemet har bedret seg.

På spørsmål til MR1 om elevene følte seg bekvemme med å komme til minoritetsrådgiverne med sine problemer fikk jeg dette som svar:

MR1: «Derfor blir terskelen for å involvere noen «utenifra» høy, spesielt hvis man da er under 18 år. De vet jo at vi har meldeplikt og blir det sagt noe som er alvorlig må vi melde det inn til barnevernet, og det er det mange elever som er vår på. Vi opplever derfor at noen har åpnet seg opp mer etter at de har fylt 18 år, for da har man ikke den meldeplikten hengende over seg på samme måte.»

Ut ifra dette kan vi tolke at det er flere elever på disse videregående skolene som ikke tør eller ønsker å uttrykke det de går igjennom, i frykt om å involvere barnevernet. Her kan man tolke elevenes bekymring som mistillit til barnevernet (Bufdir, 2018). Barnevernet har i flere omganger vært under hardt vær og fått kritikk i veldig mange år, folk som ikke har satt seg inn i det barnevernet egentlig er og gjør vil umiddelbart tenke at de er der for å ta barna fra foreldrene. Frykten for å bli skilt fra familien og la noen «utenifra» bli involvert, er grunnen til at noen lar seg fortsette å bo i et hjem fylt med vold, usikkerhet og trusler. Søsken er også et av de største grunnene til at noen lar vær å åpne seg opp om hvordan de har det hjemme, for plutselig vil det også gå utover søsknene man står veldig nær, og frykten for at alle skilles er ikke verdt friheten man får hvis man sier ifra. Videre forteller minoritetsrådgiveren at de fleste forteller at de har stått i den samme volden eller fått trusler fra de var under 18 år, praksisen når de har fylt 18 er jo at de ikke har den samme meldeplikten til barnevernet. De skal fortsatt informere den som melder inn at personen fortsatt har rettigheter, og hvis personen ønsker kan de oppsøke hjelp, men de oppfordrer ikke til å bryte med familien som et førstevalg. Dette fordi å bryte med familien gir en enorm psykisk belastning som personen må stå for selv, selv om hjelpeapparatet støtter hele veien er det en tung ting å kjenne på alene (Røde Kors, 2021).

Politiet er også et viktig hjelpeapparat i sosiale problemer og en enda viktigere ressurs i dette tilfellet. Politiet har i mange år vært kjent med fenomenet negativ sosial kontroll og jobber med slike saker og også vold i nære relasjoner. Når vi nå snakker om tillit, kan vi se at folk i Norge har tillit til politiet (SSB, 2021), det har i noen tilfeller oppstått mistillit til politiet, men aldri på lik linje som i USA eller i nabolandet Sverige. Dette fordi politiet i Norge virker å være transparenten og har en åpen og ærlig dialog med de yngre. De er ofte på skolebesøk, er på sosiale medier hvor de kan snakke med ungdommen og er synlig i åpne gater når det kommer til markeringer som russetiden. Selv dette kan ikke styrke tilliten til en som ikke har tillit til politiet, og det kan være en som er utsatt for negativ sosial kontroll, som ikke tør å si ifra i frykt om at foreldrene skal straffeforfølges. Den makten politiet har, er nok til at noen ikke ønsker å assosiere eller dele problemene sine med dem. Tross dette spesifiserer politiinformanten at:

POL: «Vårt mandat er jo å forebygge og forhindre ny og gjentatt vold og det gjelder jo også negativ sosial kontroll. Så vi gjør jo det vi kan for å forhindre det, og passer på borgerne våre der ute, sikre trygg hverdag og et trygt liv for de vi har ansvar for, innen våre geografiske områder».

Her viser politiet til arbeidet deres som er å forebygge og forhindre ny og gjentatt vold, derfor vil det å ta kontakt med politiet når man selv står i en sårbar situasjon, hjelpe mer enn å gjøre videre skade. Politiet tar hensyn så langt det lar seg gjøre og er ekstra påpasselig når saker innebære barn. På spørsmål om politiet synes det er ekstra krevende å jobbe med barn svarer informanten:

POL: «Ja, det vil det jo alltid være, fordi da er det andre instanser som har ansvaret og da må vi samarbeide godt med barnevernet eller barnehuset som jobber med barn. Vår hovedoppgave er jo vold mellom voksne, men også de som er pårørt av volden, og det er jo ofte der disse barna kommer inn. Så det er jo ekstra komplisert å jobbe i saker som politi der barn er involvert».

Politiets innbyggerundersøkelse fra 2021 viser til at nesten 80% av innbyggerne at de har svært eller ganske stor tillit til politiet. Det varierer hvor i landet tilliten er stor, men innbyggerne forteller at synlig politi i gatene er et av kriteriene for at tilliten skal bygges. Dette er med på å gi folk en følelse av at politiet er til stede og passer på der det måtte trengtes. Samarbeidet de har med andre instanser er også med på å forsterke denne tilliten.

Frivillige organisasjoner har lik linje med de andre hjelpeapparatene en stor rolle i bekjempingen av negativ sosial kontroll. Frivillige organisasjoner som hjelpeapparat har hatt en aktiv rolle i forebygging siden slutten av 1990-tallet (Elgvin m.fl., 2021 s.18). de driver med informasjonstiltak, dialog og samtalebaserte tiltak. Målgruppen til de frivillige organisasjonene er ungdommer og i noen tilfeller foreldre. For de frivillige organisasjonene er det viktig at de har kulturforståelse, dette fordi de ikke vet hva de vil bli møtt med, og er nødt til å «vinne» tilliten til personen det gjelder for å bygge en relasjon. Det å ha kulturforståelse vil også gi personen et godt grunnlag for å åpne seg opp om sine problemer. Elgvin m.fl. (2021) skriver videre at problematikken frivillige organisasjoner møter på kan defineres som «medbrakt» kultur og taktikken de bruker er informasjonstiltak, dialog og samtalebasert tiltak. Dette er tiltak de tar i bruk i flere sosiale problemer, samtidig som de fletter inn regjeringen og myndighetenes forebyggende tiltak. Samarbeidet er en tilskuddsordning, så de får betalt for å inkludere mandatet sitt, samtidig som de er med i bekjempingen av negativ sosial kontroll.

Røde Kors har flere tilbud til personer som ønsker å bryte med familien sin eller komme seg ut av vold i nære relasjoner. De tilbyr blant annet Mentorfamilie, Sammen i regi av Oslo

Krisesenter og Ressursvenn. På spørsmål om hva de har lyst til å oppnå med tiltakene sine svarer informant 2 fra Røde Kors dette:

RK2: «I forhold til mentorfamilie er det å styrke livskvaliteten, ha noen man kan bygge en relasjon til, ha noen i livet sitt etter at man har brutt med familien sin. Opprettholde sosial kontakt med mennesker og også bevare deres psykiske helse. Å bryte med familien kan tære veldig på ens psykiske helse som senere da vil gå utover fysisk helse, derfor kan ordningen bidra til at personer som bryter med familien sin har noen som er der når familien ikke er det, samtidig som det forebygger ensomhet og utenforskap».

Målet Røde Kors har med tiltakene sine er ikke å oppfordre til å bryte med familien eller forvente at de fleste gjør det, de ønsker å stå der klar når noen velger å bryte med familien, sånn at de fortest mulig kan hjelpe dem (Røde Kors, 2022). Som nevnt tidligere følger det psykiske belastninger som en må bære på selv når man velger å bryte fra det kjæreste man har, men i noen tilfeller er det det beste for at man selv skal ha det bra. Derfor er det ekstra viktig at organisasjoner som Rød Kors klarer å følge opp disse personene for å unngå utenforskap og sosial dumping. En slik psykisk belastning kan over lengere tid gå utover enkle ting som å komme seg opp av senga eller å gjøre seg klar for dagen. Mentorfamilie innebærer en kontaktperson eller en familie man blir koblet til, denne familien eller personen skal sørge for et pusterom i en ellers hektisk hverdag (Røde Kors, 2022). Man velger selv om man ønsker å besøke mentorfamilien eller finne på aktiviteter ute, aktivitetene som kan tilbys er skreddersydd etter personens eget ønske. Det kan enten være å lage mat, gå tur, lese bøker, eller bare prate. Et sånt tiltak skal komme en stund etter personen har brutt med familien. På spørsmål om hvordan Røde Kors velger å støtte de som bryter med familien svar Informant 2 fra Røde Kors dette:

RK2: «Bistand, koble til krisesenter, tett samarbeid med krisesenter, telefontiltak, vi oppfordrer ikke at folk skal bryte med familien, men vi presenterer valg og mulighetene de har dersom de har behov for å bryte også får de selv muligheten til å ta valget. Det bør ha gått litt tid fra de har brutt, til de er klare for mentorordningen, da det kan være sårt å begynne rett på».

I første omgang blir den som bryter med familien tatt hånd om, man kartlegger situasjonen til hvert enkelt individ sånn at de får den riktige oppfølgingen de trenger. Sånn at de er klare for å eventuell bli med i en mentorordning eller få en ressursvenn. Oslo Krisesenter har også en

sentral rolle i bekjempingen av vold i nære relasjoner. De tilbyr blant annet hjelp til barn, kvinner, menn, eldre, LHBT+ personer og unge utsatt for æresrelatert vold (Oslo Krisesenter, 2022). For sistnevnte tilbyr dem bokollektiv for dem som ikke anser det som trygt å bo hjemme på grunn av trusler og frykt for å bli tvangsgiftet. I slike saker trenger personen psykososial støtte og dette er noe av mange tingene krisesenteret tilbyr. Bokollektivet ligger også på en hemmelig adresse, sånn at det ikke skal være mulig å spore opp hvor adressen er.

I regjeringens tiltaks- og handlingsplaner (Regjeringen, 2021 s.7) nevnes ikke «ære» som motivasjon for utførelse av negativ sosial kontroll, men heller som en forklaring på hvorfor æresrelatert vold blir utøvd. Dette er en type vold hvor patriarkalske æresnormer står sterkt, dette kan omfatte handlinger som negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, psykisk og fysisk vold og i verste fall drap. For å bekjempe et sosialt problem er det viktig å utforme tiltak som resonnerer med arbeidet som skal gjøres, for eksempel er hensikten å forebygge videre kriminalitet og minske spredning, er det viktig at det forebyggende arbeidet gjøres på riktig måte. Problemet med sosiale problemer er jo nettopp det at det er krevende å løse det over natt, det tar prøving og feiling, men vært forsøk teller når det er menneskers liv som står i fare.

7.7 Sammenheng mellom teori og tiltak

Målet med å utforme tiltak, er å forebygge et problem, eller å ta tak i et problem så tidlig som mulig (Udir, 2020). I dette tilfellet er det et ønske at tiltakene regjeringen og myndighetene har utformet, resonnerer til teorien i oppgaven. Teorien er forebygging, og nærmeste bestemt kunnskapsbasert forebygging. I dette kapitlet skal jeg se hvorvidt det er en sammenheng

mellom teori og tiltak, hvordan tiltakene forebygger og om det er godt nok arbeid til å slå ned på problemet. Jeg ønsker også å se på hvorvidt tiltakene er rettet mot både trusselutsatt og trusselutøver, som jeg tidligere har skrevet er det en vesentlig stor forskjell på behandlende tiltak og forebyggende tiltak, hvorvidt dette lønner seg i arbeidet mot negativ sosial kontroll vil også diskuteres.

Sammenheng betyr assosiasjon, og kan sees på som to eller flere ting som henger sammen. For eksempel sammenhengen mellom utdanning og levealder. I dette tilfellet hvor jeg skal se på sammenhengen mellom teori og tiltak, vil jeg i hovedsak ta for meg de 33 tiltakene jeg presenterte i oppgavens innledning. Jeg vil også ta for meg tiltak informantene mine har arbeidet med, både offentlig myndigheter og frivillig organisasjoner. Ved å diskutere hvorvidt det er en sammenheng, kan man få frem det som blir gjort, samtidig som man får satt søkelys på det som burde blitt gjort innen forebyggende arbeid (Regjeringen, 2021).

Gjennom oppgaven har det blitt diskutert hvorvidt tiltakene er behandlende eller forebyggende. Det viktigste i slike saker er å forebygge problemet, det er problemet man er ute etter å bekjempe. De behandlende tiltakene kan, og burde eksistere for den som blir utsatt, men det burde ikke overta den viktigste hensikten (Elgvin m.fl. 2021 s.67). Videre legger statlige myndigheter vekt på kompetanse innen negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, både at hjelpeinstansene har nok kompetanse om dette, men også de nyankomne flyktingene som deltar på introduksjonsprogrammet

Viktigheten ved å introdusere slike sosiale problemer allerede ved introduksjonsprogrammet, gir nyankomne til Norge et godt grunnlag på hvordan vi i Norge arbeider med negativ sosial kontroll og at slike problemer vil bli fanget opp. Et annet viktig tema de tar opp på introduksjonsprogrammet, er vold i mottak. Det er også et av tiltakene i regjeringens handlingsplan i frihet fra negativ sosial kontroll (Regjeringen, 2021 s.27). Dette er et tiltak som skal forebygge vold i og utenfor mottak. Dette kan i tillegg bidra i å styrke integreringsarbeidet, å vise at vi har nulltoleranse for vold og at vi tar dette seriøst ved å ta det opp i introduksjonsprogram er viktig for veien videre. Det er også viktig at folk som er nye i Norge får den støtten og omsorgen de har behov for, ikke bare for å forebygge ensomhet, men også utenforskap.

Et godt samarbeid mellom organisasjoner og myndigheter gir en forutsigbarhet som er lett å holde følge med, og som også gir trygghet til mennesker som er rammet av ulike problemer (Regjeringen, 2021 s.32). Dette gir en følelse av at de blir tatt på alvor, og ikke må ty til vold

selv for å bli hørt eller at problemet skal bli løst. Hva hvis det ikke er en sammenheng mellom teori og tiltak? Som tidligere nevnt har det vært tvil ved hvorvidt tiltakene resonnerer til teorien jeg har valgt ut i oppgaven, og dette trenger ikke å bety noe som helst. Men til en viss grad burde tiltakene være i tråd med kunnskapsbasert forebygging, og det er dette man er bekymret for ikke kommer riktig frem i handlingsplanene. Det som riktignok er tydelig og fremme gjennom handlingsplanene er behovet for kompetanse (Regjeringen, 2021 s.70). Både kompetanse i hvordan man håndterer negativ sosial kontroll, hvordan det skal bekjempes og hvordan ofrene skal bli ivaretatt. Men hvor mye kompetanse er det snakk om å ha? Hvordan tilegner hjelpeapparatene seg den kunnskapen de trenger? Kompetanseteamet har stadig samarbeid med hjelpeapparater som Bufdir, frivillige organisasjoner og politiet, dette for å utvide kanalene deres, men også for å gjøre samarbeidspartnerne deres bevisst på kompleksiteten ved problemet. Fagteamet til IMDi som jobber med negativ sosial kontroll forteller at:

G1: «Negativ sosial kontroll er et av de mange komplekse sosiale problemene vi har i samfunnet vårt, og det som er ved dette problemet, er at det utføres av mennesker, mot andre mennesker. Derfor må vi i kompetanseteamet, og de andre hjelpeinstansene prøve å jobbe med både offer og utøver når vi skal kartlegge problemet og løsningen. Noen ganger er det ikke sånn at partene vil samarbeide for å løse problemet, andre ganger er det kun én av partene som ønsker å samarbeide. Det å måle forebygging er også veldig vanskelig, derfor har man nesten ikke tall på hvordan man har forebygget problemet, eller hvor mange saker som er blitt «forebygget», men vi ser heller på hvor mange saker som har blitt oppdaget og fanget opp.»

Kompetanse, kartlegging og kunnskap vektlegges, men hva innebærer det at disse er vektlagt, og hvordan kommer det til syne i regjeringens handlingsplan, og hjelpeinstansenes tiltak? Videre skal jeg diskutere viktigheten av disse tre begrepene og hvordan et fokus på disse vil kunne gi en mulighet til å bekjempe negativ sosial kontroll.

7.7.1 Kompetanse

Sosial kompetanse forstås som viktig både i samfunnsutvikling og arbeidslivets kompetansekrav, og i forhold til sosialisering (Frønes, 2008 s.7)

Kompetanse defineres ifølge utdanningsdirektoratet (2020) som evnen eller kvalifikasjoner til å uttale seg, inneha en stilling eller treffe en beslutning. Dette inkluderer en persons kunnskap, ferdigheter og evne til å løse oppgaver og mestre utfordringer i konkrete situasjoner. Kompetanse innenfor et wicked problem er vel så viktig. Når jeg diskuterer kompetanse innen negativ sosial kontroll, vil jeg i hovedsak diskutere hva det innebærer å ha kompetanse i, og hvorfor det er viktig å kjenne til kompleksiteten ved problemet. Ikke er det bare negativ sosial kontroll som er et komplekst problem som kan spire seg ut til å bli verre, men også andre sosiale problemer har en kompleksitet ved seg (Frønes, 2008 s.15).

For å lykkes med å løse sosiale problemer er det viktig å ha skreddersydde tiltak som er utformet til å kun gjelde det spesifikke problemet. For eksempel er det vanskelig å bruke tiltak utformet til å gjelde rus- og alkoholproblemer for å bekjempe negativ sosial kontroll. De er begge sosiale problemer, men sosiale problemer er unike og trenger alle unike tiltak (Frønes, 2008 s.17). Viktigheten med å ha kompetanse er for å forsikre seg om at de menneskene som blir utsatt for negativ sosial kontroll, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap får den hjelpen de trenger, den riktige hjelpen.

Som jeg tidligere har skrevet skal ikke tiltakene utformes for å testes ut eller brukes i en «prøveperiode» men at de skal være gjennomtenkt og klar til bruk etter at de har blitt utformet. Derfor er det viktig at tiltakene i første omgang er så sterke som mulig, og at man heller tar til lærdom at det som ikke fungerer finner man bedre alternativ til (Regjeringen, 2021). Handlingsplanene til regjeringen varer i første omgang i tre år av gangen, på disse tre årene kan man tilegne seg kunnskap og kartlegge det som har fungert, og det man må jobbe med videre. Viktigheten med å tilegne seg kunnskap er like viktig som å forebygge slike problemer.

Hvem forventes å kunnskap i slike saker? Det forventes at de offentlige myndighetene som jobber med å utforme handlingsplaner og tiltak har kompetansen til å ikke bare uttale seg i slike situasjoner, men også til å utforme tiltak som er med på å redde dem som blir utsatt for negativ sosial kontroll og bekjempe problemet. Det forventes også særlig kompetanse fra de som direkte møter folk som er utsatt for negativ sosial kontroll. I dette tilfellet vil det være minoritetsrådgivere og ansatte i Røde Kors. Integrering og mangfoldsdirektoratet har et eget

fagteam/kompetanseteam som jobber med problemstillinger innen negativ sosial kontroll, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap (IMDi, 2021). Disse jobber tett med minoritetsrådgiverne og følger opp saker som blir rapportert inn fra de forskjellige rådgiverne. Jobben fagteamet har er å:

Gi råd og veiledning til tjenesteapparatet i enkeltsaker. Kompetanseteamet om hvordan du bør gå frem i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og andre former for æresrelatert vold (Bufdir, 2022).

Hva tilsier at man har kompetanse innenfor et så komplekst problem? De fleste som jobber direkte med negativ sosial kontroll kan sies å ha tilegnet seg kompetanse ved å inneha en stilling som for eksempel minoritetsrådgiver. Før dette vil man kunne ha forkunnskaper om hva det innebærer å arbeide med folk som er utsatt for negativ sosial kontroll, og de vil også bli fulgt opp tett som minoritetsrådgivere, nettopp for at de skal kunne ha den rette kompetansen (IMDi, 2021). Man kan selvfølgelig ikke måle mengden kompetanse noen har, men man kan måle og se på kvaliteten av arbeidet som blir utført, det kan man også gjøre i det forebyggende feltet. Forebygging er vanskelig å måle som jeg tidligere har skrevet og da blir det mer relevant å se på kvaliteten av arbeidet som blir gjort. Uttrykket kvalitet over kvantitet passer godt inn her da slike komplekse problemer ofte krever gode egenskaper enn mengde med saker man får gjort unna (Politiet, 2021). Selvfølgelig er det like viktig å jobbe systematisk og effektivt for å avdekke de fleste sakene, men det er nokså viktig å sette seg inn i hver enkelt sak sånn at de det gjelder og de utsatte får den oppfølgingen de har behov for (Politiet, 2021). I noen tilfeller der sakene blir for store og omfanget brer seg på tvers av kompetanseområder vil det løses i fellesskap. Dette kan for eksempel være et samarbeid mellom politiet, UDI og Bufdir.

Hva må endres på og skjerpes for å oppnå den rette kompetansen? For det første så er det nokså viktig å erkjenne at hvis ikke kompetansen eller kunnskapen innenfor det sosiale problemet som det jobbes med er tilstrekkelig nok, så må endringer gjøres fortløpende (IMDi, 2021 s.117). Det er menneskers liv som står på spill og de som jobber med dette sitter på et slags ansvar om at det forebyggende arbeidet og det som blir gjort for å bekjempe problemet, er gjort på bakgrunn av innspill og samarbeid. Hvis vi tar handlingsplanen til regjeringen (2021) som et eksempel, alt som er skrevet ned er tatt til betraktning og motivasjonen bak

handlingsplanen er nettopp at folk skal få leve ett fritt liv, man skal kunne være den man ønsker å være uten trusler eller vold fra nærmeste familie (Regjeringen, 2021 s.77).

Man skal kunne gifte seg med den man ønsker, uten at familien har planlagt å gifte deg bort i utlandet. Og når de som arbeider med negativ sosial kontroll svarer til den kompetansen som trengs, da kan man si at det er en korrelasjon mellom handlingsplanen og de som jobber med å bekjempe negativ sosial kontroll. Det krever mer forståelse og kunnskap når man arbeider med et wicked problem, men det kommer først etter at man har skjønt at man arbeider med et wicked problem (Rittel & Webber, 1973 s.155).

Til slutt er det viktig å bemerke seg at det stilles krav til kompetanse for voksenopplæringen. Kompetanse Norge har sammen med Bufdir uttalt seg om dette i begynnelsen av 2020 og sier at;

«... Kompetanse Norge har utarbeidet retningslinjer for voksenopplæringen for informasjon og varsling mellom etater i saker som gjelder negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Det er et uttrykt ønske fra regjeringen at alle offentlige etater har slike retningslinjer, og Kompetanse Norge oppfordrer alle kommunale voksenopplæringer til å utvikle egne rutinebeskrivelser på bakgrunn av disse retningslinjene.

Retningslinjene tydeliggjøre roller og ansvar hos de ansatte i voksenopplæringen, samtidig som betydningen av kompetanseheving i personalet understrekes. Definisjoner av sentrale begreper, aktuelle lovbestemmelser og tematisering av avvergingsplikt, oppmerksomhetsplikt og informasjonsplikt som ansatte er bundet av, utgjør sentrale deler av retningslinjene. Retningslinjene inneholder også tips til arbeidet med rutinebeskrivelsene». (Bufdir, 2020)

7.7.2 Kunnskap

Kunnskap er et av de mest sentrale begrepene i samfunnet vårt, kunnskap defineres ifølge Store norske leksikon (2022) som viten, lærdom, erkjennelse og innsikt. Innenfor

samfunnsvitenskapen er kunnskap et sentralt begrep når det kommer til teorier, filosofiske epistemologi og erkjennelsesteori. Kunnskap innenfor det temaet jeg skriver om i denne oppgaven, forventes å være ganske bred. Selv har jeg måttet tilegne meg kunnskap via tidligere forskning før jeg turt å uttale meg om temaet. Det som gjør at man blir ekstra påpasselig er at det er et tema som berører mange, og at det i tillegg er et sårt tema. Når man jobber med mennesker som blir utsatt for komplekse problemer bør man ha den rette kunnskapen som kan bidra med å bekjempe problemet (Røde kors, 2021). I dette kapitlet vil jeg diskutere hvorfor kunnskap om dette sosiale problemet er viktig å ha når man skal arbeide med det, ikke bare når man skal arbeide med negativ sosial kontroll, men også generell kunnskap som kan bidra med avdekking av kontrollen eller volden en blir utsatt for.

Regjeringen legger til grunn for at handlingsplanen deres mot negativ sosial kontroll er et kunnskapsbasert og langsiktig arbeid (Regjeringen, 2021). Et av tiltakene er å etablere et nasjonalt nettverk for kunnskapsutvikling og kompetanseheving, ut fra handlingsplanen virker dette som et nytt nettverk som etableres, og ikke en videreutvikling av Kompetanseteamet for negativ sosial kontroll (Regjeringen, 2021 s.26). Dette har jeg ikke lykkes med å finne, og lurer da på om det fortsatt er under etablering. Uansett så fokuseres det enormt mye på kunnskap i og utenfor handlingsplanene. Det forventes at hjelpeapparatene handler kunnskapsbasert og at avgjørelser tas på bakgrunn av fornuft og det som gagnar trusselutsatte (IMDi, 2021). I slike situasjoner når man jobber med mennesker som er i sårbare situasjoner, spesielt når det gjelder kvinner og barn, er man nødt til å handle så raskt som mulig. Man burde også gjøre det som er best for personens skyld samtidig som man tar vare på organisasjonen eller myndighetens integritet (IMDi, 2021). Man melder ifra til barnevernet når det gjelder alvorlige ting som de under 18 år blir utsatt for, også har man en åpen dialog med de som er over 18 år for å informere om rettighetene og valgmulighetene de har. Røde Kors (2020) skriver på sine sider om Mentorfamilie at de ikke oppfordrer folk til å bryte med familien, men at de vil være der når de har tatt det valget selv. Videre om kunnskapsbasert arbeid skriver regjeringen følgende:

«... Regjeringen vil heve kunnskapen og kompetansen i tjenestetilbudene, legge til rette for å øke samordningen av arbeidet og utvikle ressurser og ny kunnskap. Nettverksarbeid mellom nasjonale og regionale aktører skal videreutvikles. De særskilte hjelpetjenestene skal gjøres mer kjent for ansatte i førstelinjen og i befolkningen. Det er et mål å bidra til likeverdige, offentlige tjenester ved å sørge for at tjenestene har kunnskap og kompetanse til å avdekke og følge opp personer som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap

og kjønnslemlestelse. Det gjelder ansatte i skoler og utdanningsinstitusjoner, barneverntjenesten, politi, familievern og i helse- og omsorgstjenesten. Det er etablert særskilte hjelpetjenester for å forebygge, avdekke og følge opp personer som kan være utsatt. De skal også bidra til å heve kompetansen om tematikken i de ordinære hjelpetjenestene» (Regjeringen 2020, s.22)

Regjeringen mener med dette at jo mer kunnskap man har om fenomenet negativ sosial kontroll, jo lettere blir det å avdekke det og klare å bekjempe det og at førsteprioritet er å utvikle ressurser som kan bidra i dette arbeidet. Men hvor mye kunnskap skal til for at man bli «fornøyd» og kan nok kunnskap få en stopper på problemet?

Handlingsplaner er til for et langsiktig arbeid og et felles mål. Det er selvfølgelig ønskelig at de tiltakene i handlingsplanen er nok til å bekjempe problemet. Men siden de fleste wicked problems er komplekse og i stadig endring, må det nye tiltak og handlingsplaner til når man finner ut av at det man først hadde tenkt ikke fungerte. I og med at samfunnet er i stadig endring, vil også problemer være i stadig endring. Derfor gis det ut som oftest handlingsplaner som har en varighet i tre til fire år, før nye blir utgitt (Regjeringen, 2021 s.31). Da oppsummeres det som ikke har fungert, også opprettes det nye tiltak basert på kunnskap, erfaring og data. Nok kunnskap vil nok ikke få en «stopper» på problemet, da et wicked problem alltid vil være wicked, uansett hvor hardt man prøver å kvitte seg med det. Man kan alltid forebygge alvorlig skade og kriminalitet, men man vil dessverre ikke greie å kvitte seg med det helt. Dette fordi det er noe mennesker utsetter for andre mennesker, for eksempel kjønnslemlestelse eller tvangsekteskap, og det skal mye til for å kvitte seg med handlingen, hvis man ikke har oversikt over hvor mange som utfører det.. Men så er det også det at dette problemet sees i sammenheng med en kultur og religion som er ulikt den vi har i Norge, og på dette svarer Regjeringen at:

«... arbeidet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse må ta hensyn til transnasjonale dimensjoner og familieforbindelser på tvers av landegrensene. Det forsterket forståelsen av tvangsekteskap og æresrelatert vold som migrasjonsrelaterte integreringsutfordringer». (Regjeringen, 2021 s.9)

Kanskje har vi et så stort problem med å finne solide løsninger på negativ sosial kontroll, fordi de som utfører det er med i et mye større nettverk som stadig er i endring, og som gjør at mønstrene i problemet endrer seg? Det transnasjonale aspektet ved problemet vil forårsake videre «mutasjoner» som krever enda smarte løsninger (Regjeringen, 2021 s.11). Regjeringen

er selv klar over at de håndterer ei integreringsutfordring, nettopp fordi det sterke båndet man har til storfamilien i hjemlandet, vil følge en uansett hvor de er. Respekten og æren man har opparbeidet seg før man for eksempel dro til Norge, har man et stort behov for å beholde.

Kjennskap til begreper som brukes hyppig når man jobber med problemstillinger innen integrering, gir også et godt grunnlag for kunnskapsbasert arbeid. Dette er begreper som kan dannet et bilde over situasjonen man kan forvente å møte, og kan være begreper som; makt, ære, diskriminering, utenforskap og isolasjon (Regjeringen, 2021 s.10).

Det er også satt søkelys på at negativ sosial kontroll kan forekomme i de ulike miljøene og befolkningsgruppene. For eksempel kan de som er i mer lukkede miljøer innen tros-og livssynssamfunn være sterkt preget av begrensninger og kontroll. Dette vil videre gå utover deres livsutfoldelse og vil hindre en i å ta selvstendige valg i livet (Regjeringen, 2021 s.10).

7.7.3 Kartlegge

For å få oversikt over et problem som rammer befolkningen i samfunnet, er det viktig å kartlegge omfanget av problemet. Dette gir en oversikt over hva man skal håndtere, hvor utbredt det er og hvordan man skal takle eventuell spredning. Et godt eksempel er kartleggingen av pandemien og viruset (Helsedirektoratet, 2021). Nå sammenligner jeg ikke pandemien og negativ sosial kontroll, men på lik linje som man kartla omfanget og skaden viruset kunne gjøre, kartlegger man også skaden et sosialt problem kan skape. Jo større

problemet blir, jo flere ressurser trenger man, som igjen vil bety behovet for en større hjelpeinstans.

Sosiale problemer kan dog være mer krevende å kartlegge og vurdere, både fordi de kan være vanskelige å identifisere, og det kan virke stigmatiserende (Kane, 2020 s.10) for eksempel hvis man er ute etter å kartlegge i én type by eller én type bydel. Minoritetsrådgiverne som er knyttet til oppgaven min forteller at de møter ungdommer hver dag, og at de er utplassert i de fleste videregående skolene rundt om i landet. Negativ sosial kontroll er et problem som omfatter de fleste, selv om man ser et mønster i en type kultur eller religion.

Minoritetsinformant 1 som jobber som minoritetsrådgiver i en videregående skole på Østlandet forteller at;

MR1: «... Ja, det vil jeg absolutt si, vi har en viktig rolle og er i kontakt med alle ungdommene på en skole. Dette kan virke mindre stigmatiserende da vi er i kontakt med forskjellige ungdommer i løpet av en dag».

I en slik stilling så møter minoritetsrådgiverne gjerne mange forskjellige elever i løpet av en arbeidsuke. Ved å kartlegge hva utfordringene til de fleste dreier seg om, kan man finne ut av om det gjøres nok for å hjelpe og å vurdere å melde videre (IMDi, 2021). De fleste minoritetsrådgivere forteller at de ikke får kontakt med de fleste som blir berørt av negativ sosial kontroll i hjemmet, før etter at de har fylt 18 år. Dette gjøres for å ha en selvstendig sak der familien eller barnevernet ikke blandes inn. Regjeringen skriver også i sin handlingsplan at de jobber med å styrke informasjonen om de særskilte hjelpetjenestene som er der for å hjelpe brukere og ansatte kjent med arbeidet deres mot negativ sosial kontroll (Regjeringen, 2020 s.25). Det er mange som går gjennom ungdomslivet deres under ekstremt strenge levekår/fritid, og aner ikke at det er hjelpetjenester der ute som kan hjelpe dem med å forstå rettighetene og mulighetene de har. Hvilke hensyn er det viktig å ta under en slik prosess?

Under kartleggingsprosesser er det viktig å ikke prøve å finne svar ved å være «ute etter noen». Hensikten er å kartlegge omfanget av problemet blant befolkningen, selv om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er utbredt i visse miljøer eller trossamfunn, skal det fortsatt foretas en helhetlig og objektiv kartlegging. Med dette så tar man hensyn og viser til at man ikke søker etter de individene i et miljø for å «svartmale» dem,

men at man tar for seg hele befolkningen i et samfunn, eller i en bydel. Dessuten kan det å oppsøke slike miljøer for å kartlegge bli oppfattet eller tolket som «spionering», og kan bidra til videre aggresjon. I de fleste tilfellene vil det gå utover dem som allerede opplever den negative kontrollen (IMDi, 2021). Hvordan går man frem med slike kartlegginger?

Som regel vil slike spesifikke kartlegginger være en del av et større prosjekt, som for eksempel «Oslo kommunes mål, tiltak og resultatindikatorer» (Oslo kommune, 2021) eller IMDi «Bosetting av flyktninger» (IMDi, 2022). Det kan også være at minoritetsrådgiverne og integreringsrådgiverne som er utplassert på utenriksstasjoner rapporterer inn hendelser til IMDi og UD, også er det videre med i en felles kartleggingsoversikt som kan brukes i fremtidige handlingsplaner. Kan man ved hjelp av kartlegging også se at det er et wicked problem?

Dette kan være en lærerik og interessant måte å se hvordan de forebyggende tiltakene utspiller seg i samfunnet. Ved å se på dette kan man også skjønne hvorfor det er et wicked problem, og hva det er som karakteriserer et wicked problem (Kane, 2020 s.15). Man lærer også hvilke tiltak man eventuelt skal behold i fremtidige handlingsplaner, og hvilke som har mindre effekt. Som tidligere nevnt så er det ingen forebyggende tiltak som er bortkastet, det er uunngåelig å skape perfekte tiltak til et så komplekst problem som er «formskiftende», men med kartlegging, kompetanse og kunnskap gir man hjelpeinstansen, regjeringen og de utsatte et godt grunnlag for at tiltakene skal lykkes (IMDi, 2021).

Med et så fremmed sosialt problem som bærer preg av æreskultur, skam og familie er det viktig å involvere alle parter som er utsatt. Vi må huske at det som berører en familie, berører også samfunnet og miljøet rundt den familien. En jente som blir utsatt for kjønnslemlestelse eller tvangsekteskap, vil ha et nettverk rundt seg som også blir berørt at det jenta kommer til å gå igjennom (Bufdir, 2021). Derfor gir kunnskap og spesielt kulturforståelse et godt grunnlag på hvordan man skal ta vare på de rundt den utsatte, samtidig som man bidrar til å hjelpe og å sørge for at trusselutøver for den straffen og behandlingen de fortjener.

Ved bruk av de tre “K`ene”, kompetanse, kunnskap og kartlegging kan man se om det er en sammenheng mellom teori og tiltak. Dette gjøres ved å tilegne seg kunnskap om det gjeldende sosiale problemet, som videre gir kompetanse og forståelse for hvordan man skal kartlegge

løsningen og hvilke løsninger man ser på som nyttig. Dette vil også gi en indikasjon på hvilke forebyggende tiltak som har fungert og hvilke som ikke har det. Det er minst like viktig å ha en samhandling og en åpen dialog med både de som blir utsatt for negativ sosial kontroll, men også et sektorielt samarbeidet. De fleste som er utsatt for slike sosiale problemer, savner nettopp denne samhandlingen. Kommunikasjonssjefen i kommunesektoren forteller at;

“Sektorene styres av ulike budsjetter, regelverk, mandat og faglige tradisjoner. Samhandling handler ikke bare om å utveksle informasjon, koordinere møtetidspunkter og tiltak, men om å jobbe integrert sammen mot felles mål på tvers av fag og sektor. Man må etablere en ny praksis og kultur samtidig som organisatoriske og strukturelle hindre må overkommes. Jevnt over viser forskning og innsiktsarbeid at mottakerne av tjenestene opplever disse som lite koordinerte, og som lite individuelt tilpasset deres situasjon. De opplever også å ikke få medvirke i utforming av tjenestetilbud og forløp i særlig grad” (kommunesektorens organisasjon, 2022 s.1).

De som jobber med kunnskapsbasert forebygging og tiltak innen hvilket som helst problemområde har ulikt lovverk, men samme målgruppe. Derfor er samarbeid minst like viktig innad for å lykkes med arbeidet. Når ledere samarbeider, samarbeider man godt ute i tjenestene. Spørsmålet om hvorvidt offentlige myndigheter jobber forebyggende eller behandlende når det kommer til tiltakene i handlingsplanen, viser det til at de jobber mer behandlende enn forebyggende. Regjeringens handlingsplan (2021) går ut på å «håndtere» negativ sosial kontroll, de skriver også at de bidrar med lavterskeltilbud som hjelpeapparatene som skal være til stede for å fange opp tidlig. De skriver videre at

«med flere lavterskeltilbud på plass ble det lagt til rette for å fange opp utsatte personer i en tidlig fase og forebygge alvorlige saksforløp. En viktig del av innsatsen besto i å bevisstgjøre ungdom og foreldre om rettigheter og valgmuligheter, og å endre holdninger» (Regjeringen, 2021 s.9).

Det står dog ingenting om i handlingsplanen om hvordan den trusselutsatte blir stilt ansvarlig i utførelsen av det noen av hjelpeinstansene kaller for «ekstrem kontroll». De henviser til norsk og internasjonalt lovverk og også hvilke paragrafer i straffeloven det blir brudd på (Regjeringen, 2021 s.37), men de blir nærmest ikke brukt hvis ikke personen dømmes for vold i nære relasjoner, mishandling eller lignende. Det er kanskje ikke så rart da negativ sosial kontroll i seg selv ikke har blitt definert som straffbart, men videre saksforløp som følge av

den negative sosiale kontrollen som æresrelatert vold, kjønnslemlestelse, ufrivillig opphold i utlandet og tvangsekteskap.

Det offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner gjør for ofrene utsatt for negativ sosial kontroll er stort, de gir dem muligheter til å begynne på nytt igjen, får støtte til å komme opp på beina igjen, samtidig som de håndterer og kartlegger omfanget av problemet. Det som savnes er to ting; trusselutøver som stilles til ansvar for den kontrollen som har blitt utøvd og at problemet forebygges og ikke håndteres som den gjør per nå. Å håndtere problemet kan gi grunnlag for videre spredning, mens kunnskapsbasert forebygging vil kunne sette en stopper på problemet før et eventuelt alvorlig saksforløp.

7.8 WPR metoden

WPR defineres som «What is the problem represented to be?», dette er et teoretisk perspektiv som er inspirert av Carol Bacchis analysemodell, dette perspektivet fokuserer på problematiseringer i policy tekster (Bacchi, 2009 s.251). Problempresentasjonen i denne sammenhengen skal forstås som “*in which a particular policy the problem is constituted in the real.*” Policy betegner beslutninger, retningslinjer, tekster eller tiltak, som på en eller annen måte former det som gjøres i praksis i det feltet som analyseres (Bacchi, 2009 s.253). I

dette tilfellet er det regjeringens handlingsplan “Frihet fra negativ sosial kontroll” som er policyen som analyseres i denne oppgaven. Bacchis metode består av seks spørsmål som til sammen danner grunnlag for å analysere en policy.

En kritisk diskursanalyse er et forsøk på å finne ut av hvordan vi strukturerer vårt samfunn, hvilke ord og talemåter vi bruker, og hvordan dette påvirker måten vi oppfatter sannheten (Winter- Jørgensen & Philips, 1999). Ved bruk av denne analysen ønsker jeg å se etter hvilke virkelighetsoppfattelser som kan ha påvirket det politiske arbeidet ved utformingen av handlingsplanen til regjeringen. Hva var motivasjonen til samarbeidet på tvers av departementene og politikkområdene? Ved hjelp av Bacchis (2009) analysemodell ønsker jeg å finne ut av nettopp dette. Denne analysemodellen vil kun brukes til det formålet, men også for å presentere problemet som er. Bacchi (2009) deler analysemodellen inn i seks spørsmål som belyser de delene av forståelsesrammer. Ved oversetting ser de seks spørsmålene til Carol Bacchi slik ut (Bacchi, 2009 s.2)

- 1) Hvilket problem er det egentlig regjeringen ønsker å løse?
- 2) Hvilke antakelser bygger regjeringen sin problemforståelse på?
- 3) Hva er det historiske bakteppet til problemforståelsen?
- 4) Hva er det regjeringen unnlater å si noe om sitt “forebyggende arbeid”?
- 5) Hvilke konsekvenser oppstår i kjølvannet av en slik problemforståelse?
- 6) Hvordan kunne tiltak og konsekvenser sett annerledes ut?

Carol Bacchi er i sin presentasjon av analysemodellen, svært tydelig på at forskerens dømmekraft og vurderingsevne er en nødvendig del av WPR-tilnærmingen. Hun sier blant annet at uten disse aspektene, vil resultatet av forskningen ikke føre til annet enn nye problemstillinger (Bacchi, 2009). Ved å bruke analysemodellen til Bacchi vil jeg se nærmere på handlingsplanen, og tidligere forskning som kan belyse bakgrunnen for utarbeidelsen til handlingsplanen.

Ved å svare på de seks spørsmålene som Bacchi har utarbeidet, vil jeg kunne analysere hvorvidt statlige aktører har en rolle i forebyggingen av negativ sosial kontroll, og hvorfor det er definert som et sosialt problem med de konsekvensene dette fører med (Bacchi, 2009 s.5).

De seks spørsmålene er ikke til for å følges slavisk, men en indikator på hvilke spørsmål WPR tilnærmingen ønsker besvart. I min oppgave har jeg hovedsakelig besvart spørsmål 1, i dette kapitlet ønsker jeg å besvare spørsmålene 4) *Hva er det regjeringen unnlater å si noe om sitt «forebyggende arbeid»?* Og 6) *“Hvordan kunne tiltak og konsekvenser sett annerledes*

ut?” Her vil jeg som Carol Bacchi anbefaler, komme med egen dømmekraft og vurderingsevne samtidig som jeg er objektiv og bruker tidligere forskning og egen data. Min vurdering kommer bare til å brukes for å svare på spørsmålene, bare fordi dette er en nødvendig del av WPR-tilnærmingen.

Spørsmål 4, går ut på å forstå seg på hva regjeringen unnlater å fortelle om sitt forebyggende arbeid, hva er det de skjuler for befolkningen og for de som er rammet? Her vil jeg også inkludere statlige aktører og frivillige organisasjoner som er med på å bekjempe negativ sosial kontroll.

Det regjeringen «unnlater» å si noe om er at de håndterer det sosiale problemet istedenfor å forebygge det. Det forebyggende arbeidet de legger grunnlag for at de gjør, gjøres på en måte som er behandlende mot offeret, og håndtering av problemet. Norge er forpliktet gjennom internasjonale lover til å bekjempe nettopp slike forbrytelser de skriver i handlingsplanen at;

«Norge har gjennom tilslutning til internasjonale menneskerettighetskonvensjoner og gjennom deltakelse i FN, Europarådet, Nordisk ministerråd og andre internasjonale organer forpliktet seg til å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner, æresrelatert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og vold og seksuelle overgrep mot barn.» (Regjeringen, 2021 s.48).

Forebygging og bekjemping av de overnevnte handlingene ender i de fleste tilfellene med fengselsstraff eller en straff som rammer trusselutøver. Som jeg tidligere skrev så er negativ sosial kontroll et slags paraplybegrep for vold i nære relasjoner, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Det defineres også som urimelig kontroll av familien eller de som står deg nær, samt trusler, press og oppsyn (Regjeringen, 2021 s.1).

Negativ sosial kontroll i seg selv er ikke definert som den kriminelle handlingen virker det som, det er handlingen som kommer av negativ sosial kontroll som æresrelatert vold eller et uønsket opphold i utlandet. Det regjeringen ikke kommuniserer godt nok er nettopp det at målet er ikke å kvitte seg med negativ sosial kontroll, som man har forsøkt med rusproblemet blant den norske befolkningen, men rett og slett måter man kan håndtere og leve med problemet i samfunnet. Det finnes en rekke tilbud til de som utsettes for problemet, og hjelper dem med å komme seg på beina igjen (Røde kors, 2021). Informanten fra politiet som nevnte at de jobber med både den trusselutsatte og trusselutøver, viser til at problemet ligger hos trusselutøver og et godt samarbeid vil kunne danne et grunnlag for å forebygge det.

Trusselutøver kan ikke straffes hvis alle øyne er rettet mot offeret. Hjelpemidler burde også være i samtale eller dialog med den trusselutsatte. De skal hjelpe begge parter, og mest av alt ser det ut til at det er trusselutøver som trenger mest hjelp. Den som utøver trussel med ære som motiv, har det vanskelig å forstå at det den gjør eller utsetter en annen person for er ulovlig og feil. Personen gjør det den tror er riktig basert på sin kultur eller religion, og når ære kommer inn i bildet, er det mye som skal til for at personen selv skal skjønne at dette ikke er riktig (IMDi, 2021). Da jeg hadde gruppeintervjuet med fagteamet innen negativ sosial kontroll fra IMDi sa de noe som har blitt igjen hos meg gjennom denne oppgaveskrivingen og det var;

GR1: «Den som utøver negativ sosial kontroll, tvangsekte, kjønnslemlestelse eller æresrelatert vold har ikke forståelse for at det han eller hun utsetter personen for er direkte farlig, ulovlig og ikke minst ødeleggende for personen som går gjennom dette. De gjør det av det de tror er «god tro» på at de hjelper dem eller gir dem en slags fordel, og det at den trusselutsatte viser at dette ikke er greit eller snakker opp for seg, viser til utakknemlighet og respektløshet.»

Videre tilføyer teamet at de flere ganger har vært borti historier der den trusselutsatte har vært redd for å si ifra om kontrollen, og at de i noen tilfeller har ønsket døden, fordi de ikke ser en annen utvei. Mens andre har fortalt om at familien utøver kontrollen for å gi barna et godt grunnlag og at baktanken med kontrollen gjøres av ren kjærlighet. Sistnevnte gjelder brødre eller onkler som i noen tilfeller er med på kontrollen til sine søstre eller nieser. Dette viser igjen til hvor sterkt preget man blir av ære. Det blir igjen hos familien selv om de flytter fra hjemlandet.

Man kan jo også stille seg spørsmålet om hvorvidt hjelpemidlene jobber med begge parter, eller om dette er tilfellet der politiet anvender et slikt analyseverktøy. Hjelpemidler har selv en agenda og et formål de også, selv om de er avhengig av samarbeid ønsker de også å møte sine mål. Som jeg har nevnt tidligere er begrepet institusjonelle logikker viktig hos de fleste organisasjoner og aktører. Dette er med på å skape en rappe for aktørers tenning og handlinger gjennom å tilby muligheter og sette begrensninger. Røde kors for eksempel tilbyr sine medaktører muligheten til å hjelpe ofre for negativ sosial kontroll med tilbud som mentorfamilie og veiledningstjeneste (Reay & Hinings, 2009).

For å svare på spørsmål 4 om hva det er regjeringen unngår om det forebyggende arbeidet, ligger kritikken mest på at kravene som er til for at noe skal være definert som forebyggende

er krav som regjeringen ikke lever opp til med de forebyggende tiltakene de har i sin handlingsplan. De tilbyr behandlende tiltak som er til for den som er trusselutsatt, samtidig som det skal håndtere det sosiale problemet i samfunnet.

Ved bruk av Carol Bacchis (2009) tilnærming kan man ved bruk av de seks spørsmålene få svar på en rekke spørsmål innen policybeslutninger, samtidig som man besvarer «What is the problem represented to be?». I dette tilfellet presenteres negativ sosial kontroll som et resultat av æreskultur, samtidig som det *ikke* har noe med ære å gjøre, det er dette som gjør problemet til et wicked problem. Et problem med mange politikkområder, uoversiktlige tiltak og ikke minst, trusselutøvere som ikke møter sanksjoner og før viderefør den negative sosiale kontrollen hos noen andre.

Spørsmål 6 går ut på å besvare hvordan tiltak og konsekvenser kunne sett annerledes ut. Dette velger jeg å tolke som at statlige aktører og frivillig organisasjoner har et forbedringspotensial, det er mange måter tiltakene og konsekvensene av å utføre negativ sosial kontroll kunne sett annerledes ut. Hvis målet er å forebygge og unngå gjentakelse av negativ sosial kontroll og æresrelatert vold hvorfor er budskapet i regjeringens handlingsplan (2021) at de skal «håndtere» problemet, istedenfor å bekjempe det? Det står både at de skal håndtere og bekjempe problemet, og jeg har forståelse for at et problem må håndteres før det bekjempes.

Det er viktig å kartlegge prosessen det skal gjøres i og bevisstgjøre samarbeidsaktørene om akkurat hva som skal skje. Men det er også like viktig å erkjenne at dette er menneskers liv som blir ødelagt som følge at det de blir utsatt for, og dermed kan man stille spørsmål ved om regjeringens håndtering av det sosiale problemet er kritikkverdig. Spørsmålet som er utformet av Carol Bacchi (2009) heter originalt *how/where has this representation of the 'problem' been produced, disseminated, and defended? How has it been (or could it be) questioned, disrupted, and replaced?* Oversettelsen min av dette spørsmålet var overfladisk og rett frem, men det er vel så viktig at det også er en økt bevissthet rundt representasjonen av problemet. Måten regjeringen fremstiller problemet på sier mye om hva problemet er tilknyttet og i hvilke miljøer det kan vanligvis kan oppstå i. Det vi vet fra før av er at æresrelatert vold ofte sees i sammenheng med de menneskene som fremmer en æreskultur eller kommer fra en familie som har sterke kulturelle tilknytninger til ære.

Men negativ sosial kontroll ser ikke ut til å knyttes til en spesiell kultur eller et miljø, men for det om har regjeringen inkludert opplæringen av dette i introduksjonsprogrammet sammen

med integrering- og mangfoldsdirektoratet (IMDi, 2021). Hvis det som minoritetsrådgiverne sier blir sett på som diskriminerende å oppsøke elever med utenlandsk bakgrunn, hvorfor blir dette inkludert i introduksjonsprogrammet? Det kan bli sett på som en måte å lære nyankomne flyktninger at i Norge er det nulltoleranse for slik kontroll og vold. Men hva med de lukkede religiøse miljøene?

Det er mange i slike religiøse og lukkede miljøer man ikke når ut til, dette kan være fordi de har en slik kultur at det ikke er adgang for noen som kommer “utenifra” og dermed blir det vanskelig å ta kontakt med dem eller nå ut til dem det gjelder. Kompetansetiltak og veiledning blir tilbudt innen slike saker, da er det et økt fokus på å styrke regionalt arbeid med etablering av familieperspektiv og fokusere på tverrfaglig samarbeid i saker med æresrelatert vold, tvang, kontroll og trusler om tvangsekteskap. Gjennom etablering av lokale tematiske nettverk og bidrag i utvikling av metoder for dialog med foreldre/øvrige familie (RVTS, 2011). Øke oppmerksomhet på også gutter sin situasjon i tillegg til jentenes når det handler om kontroll, tvang og æresrelatert vold/ tvangsekteskap (Anja Bredal, 2011). Et viktig spørsmål som må utarbeides videre er hvordan kompetansen som etterspørres skal bli god nok, og hvordan den kan bli stabilt tilgjengelig. Med hjelp av WPR tilnærmingen kan man oppdage slike “hull” i forebyggende arenaer. Det viktigste er å bevare den utsattes sikkerhet og bevisstgjøre dem om rettighetene og mulighetene de har etter at de for eksempel ønsker å bryte med familien (Røde Kors, 2021). Igjen har regjeringen og de andre aktørene en stor rolle i å formidle budskapet deres på en klarere måte. Hvordan dette kan gjøres annerledes er å ha et åpent samarbeid med trusselutøver og trusselutsatt, som politiet gjør. De bruker analyseverktøy som er spesifikt rettet mot nettopp dette arbeidet. Det som kan gjøres tydeligere er konsekvensene trusselutøveren står ovenfor når de utøver negativ sosial kontroll eller æresrelatert vold.

Til slutt er det ønskelig at regjeringen innfører en ordning der folk flest i Norge får en form for opplæring i fenomenet, sånn at det kan avdekkes så tidlig som mulig. I slike sosiale problemer bør tanken alltid være å unngå alvorlig forløp. Kan man avgrense problemet tidlig og forebygge raskt, da bør man prioritere det. Regjeringen erkjenner at negativ sosial kontroll og æresrelatert vold er et problem (Regjeringen, 2021 s.3), det de må kommunisere bedre er at de har ambisjoner om å håndtere problemet, fremfor å bekjempe det. Det kan være mange grunner til dette, men et av grunnene som står sterkest er lite kompetanse om hvor og hvordan

man skal bekjempe problemet når hovedmotivet er ære. Konsekvensene av å ikke ta tak i dette vil være utbredelse av dette problemet, lite oversiktlig over omfanget og et hjelpeapparat som jobber på spreng for uten å vite om de forebyggende tiltakene har en effekt. I handlingsplanen til regjeringen (2021) definerer de klart hva problemet er, men det blir uklart hva formålet deres er med handlingsplanen bortsett fra de forebyggende tiltakene som ikke oppfyller kravene til forebyggende arbeid (se s.17).

Avslutningsvis anbefales det å bruke Bacchis (2009) tilnærming for å svare på hva problemet er representert til å være. Enten om man velger å besvare alle de 6 spørsmålene hennes eller ett av dem, vil man kunne få svar på det man er ute etter. Man trenger ikke å følge stegene slavisk og tilnærmingen krever egen dømmekraft, derfor skal man som forsker fortsatt holde seg saklig og bruke tidligere forskning hyppig, men å komme med egne meninger mener Bacchi (2009) er det som gjør tilnærmingen hel. Statlige aktører og frivillige organisasjoner spiller en vesentlig viktig rolle i forebyggingen av ikke bare negativ sosial kontroll, men også de fleste sosiale problemene som rammer samfunnet vårt. Bacchis (2009) har vist til at de 6 stegene kan brukes for å identifisere et wicked problem, etter å ha ta i bruk stegene til Bacchi og opparbeidet med kunnskap om hva et wicked problem er, kan man nå si at negativ sosial kontroll er et uregjerlig problem. Dette er et begrep som trengs grundig etterforskning før man kan komme med grundige tiltak som løser det problemet på best mulig måte (Bacchi, 2009 s.37)

9.0 Konklusjon

Formålet med denne oppgaven har vært å se på offentlig og frivillige aktørers rolle i forebyggingsarbeidet mot negativ sosial kontroll. I denne oppgaven har det hovedsakelig blitt tatt i bruk handlingsplanen til regjeringen og IMDi for å kartlegge hvor stor rolle de har, og også hva tiltakene for forebyggingen av negativ sosial kontroll innebærer. Ved bruk av egen datainnsamling har jeg også kunne begrunnet de påstandene jeg har kommet med, tidligere forskning innenfor dette området har samsvart med empirien. Å kunne forske på et så bredt og

til tider et uoversiktlig fenomen, har gitt motivasjon til å utforske mer. Jeg har tatt stor lærdom til hvordan det jobbes med sosiale problemer, hva som skal til for å kunne håndtere og bekjempe det. Hovedsakelig var jeg ute etter å besvare forskningsspørsmålene mine som er som følge;

1. Fremmer regjeringens handlingsplan et forebyggende arbeid i henhold til kriteriene til kunnskapsbasert forebygging?
2. Er det noe som kan indikere at det er et uløselig problem aktørene håndterer?

Underveis i oppgaven har disse forskningsspørsmålene holdt meg i «sjakk», og gitt meg en påminnelse om hva jeg egentlig er ute etter i denne oppgaven. I denne oppgaven har jeg vist at negativ sosial kontroll er til stede i politikktutforming, og at det er utformet tiltak for å bekjempe det. I forhold til minoritetsrådgivningen som arbeider tett med de elever for å fange opp denne kontrollen, fungerte rådgivningen som et virkemiddel for å kunne fange opp dette før det utviklet seg til noe alvorlig. Et uttrykk for dette var fokus på mangfold, og at rådgiverne skulle nå ut til ungdommer uansett miljø, bakgrunn og religion. Dette dannet et grunnlag for tillit, og en måte for rådgiverne å kommunisere med ungdommen på uten at de skulle føle seg «presset». Analyseverktøyene som blir brukt av politiet er et av tiltakene jeg trakk ut, her er målet å arbeide med begge partene når man skal arbeide med saker innenfor vold i nære relasjoner eller negativ sosial kontroll, det er også viktig for politiet at begge parter er medvirkende. Mentorfamilie som tilbys av Røde Kors vil jeg også trekke frem som et relevant virkemiddel i forhold til forebyggingen av negativ sosial kontroll. Dette er et tilbud som sikrer de som velger å bryte med familien, en trygg familie eller person, som vil bidra til å gjøre den tøffe perioden de går igjennom litt lettere. Den utsatte kan selv bruke dette tiltaket og komme med egne ønsker om hvordan mentorfamilien skal stille opp, enten ved byturer eller andre hobbyer, videre kan et slikt tilbud være veien videre til å bygge nettverk og relasjoner når man er klar. I datamaterialet mitt kunne jeg spore frem hvordan negativ sosial kontroll ikke hadde noe med religion eller et integreringsproblem å gjøre, til forskjell for hva som kom frem i handlingsplanen. I min undersøkelse har jeg kommet fram til at aktører som jobber med å forebygge negativ sosial kontroll er bevisst på at dette er et sosialt problem som det jobbes med å forebygge, det er opprettet tiltak som er til for å slå ned på kontrollen som blir utøvd. Bevisstheten er til stede både nasjonalt, regionalt og lokalt, men som en

konklusjon vil jeg påstå at de tiltakene fra handlingsplanen som er skal forebygge negativ sosial kontroll ikke gjør det. Dermed spiller aktørene en vesentlig stor rolle, men ikke i forebyggingsarbeidet. Tiltakene fra handlingsplanen resonnerer ikke med de kriteriene som er oppgitt for at tiltak skal være kunnskapsbasert forebygging. De tiltakene som er til er rettet mot å behandle offeret, istedenfor å forebygge og bekjempe problemet (bortsett fra verktøyene til politiet). Folk skal bli tatt vare på, men for at det ikke skal fortsette videre må man slå ned på problemet, ergo bekjempe fremfor å behandle. Det er også i de instanser hvor en i størst grad møter de utsatte eller de som står i det, at man skjønner at de tiltakene som en setter i gang har den utsatte i fokus, og at man står i et uregjerlig problem som ikke vil la seg løse.

10.0 Videre forskning

Dette temaet og en slik problemstilling har gitt meg mersmak til å kanskje forske videre på dette. Nylig fikk jeg vite at det er et lovutvalg som har fått i oppdrag å utrede de samlede juridiske problemstillingene i saker som gjelder negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og psykisk vold (Regjeringen, 2022). De skal blant annet utrede om tvangsekteskap kan dømmes og sees på som organisert kriminalitet og menneskehandel. Målet med lovutvalget er å finne ut av hvordan man kan få begreper som negativ sosial kontroll inn i straffeloven, og hvordan det har seg slik at de ikke er tatt i barnevernloven eller utlendingsloven (Regjeringen, 2022) Det er godt å vite at selv om det ble regjeringsskifte ble det fortsatt tatt i betraktning at viktige problemer som nettopp dette fenomenet skal videreføres. Denne nye handlingsplanen skal være ferdig i 2023 og iverksettes i 2024, altså når den nåværende handlingsplanen utløper (Regjeringen, 2022).

Som inspirasjon til videre forskning kan det være interessant å faktisk intervju de som har opplevd negativ sosial kontroll eller æresrelatert vold for å finne ut av hva dem syns om rollen statlige aktører og frivillige organisasjoner har, og om hvordan dem som ofre har blitt ivaretatt etter at dem søkte hjelp. Det hadde også vært interessant å knytte en slik

problemstilling til familieinnvandringsaker og finne ut av hvor mange som lever i strenge vilkår eller som blir kontrollert av sine ektefeller. I slike saker er det sånn at referansepersonen man er gift med, bor allerede i Norge, og skal forsørge deg i 12 måneder etter at du har ankommet landet (UDI, 2022). I noen saker har det seg sånn at ektemannen er svært kontrollerende over sin kone og nekter henne å for eksempel delta i introduksjonsprogrammet i frykt for at hun skal skaffe seg et nettverk. Det hadde vært interessant å forske på det scenarioet fordi kvinnen føler en slags lydighet overfor sin mann som «fikk» henne til Norge, og ga henne en ny og bedre start på livet.

Uansett har dette temaet gitt mersmak til å en dag kunne jobbe med det, enten det er direkte med ofrene eller i slike familiesaker som jeg nevnte. Analyseverktøyene politiet anvender hadde også vært av interesse å se i praksis, hvordan metodene brukes og hvorvidt det lønner seg å jobbe med både offer og utøver. Det hadde også vært av interesse å forske på hvordan de i lukkede miljøer og religiøse “sekte” opplever kontrollen, og hvordan det kan utvikle seg når det ikke er motivert av ære. Gjennom oppgaven har negativ sosial kontroll nettopp vært motivert av ære, eller knyttet til ære i veldig stor grad. Det er ønskelig å finne ut av om det kan motiveres av andre årsaker enn ære, transnasjonal innflytelse eller press fra familien. Til slutt håper jeg at dette viktige sosiale problemet blir tatt mer på alvor, og at en ny handlingsplan inneholder bedre måter å avdekke problemet på, og at man finner en måte å samarbeide med både offer og utøver, og ikke minst at man har tiltak som viser seg å være kunnskapsbasertforebygging.

11.0 Vedlegg:

11.1 Koding av rådata

Koding:	Intervjue:
---------	------------

Mindre stigmatiserende	<p>A: <i>Bidrar din stilling med å forebygge negativ sosial kontroll?</i></p> <p>I1: Ja, det vil jeg absolutt si, vi har en viktig rolle og er i kontakt med alle ungdommene på en skole. Dette kan virke mindre stigmatiserende da vi er i kontakt med forskjellige ungdommer i løpet av en dag.</p>
Nettverk	<p>A: <i>Er negativ sosial kontroll et uløselig problem til tross for de forebyggende tiltakene som eksisterer?</i></p> <p>I2: Ja, grunnen til dette kan være at foreldre selv blir utsatt for negativ sosial kontroll i sitt eget nettverk, transnasjonalt eller i utlandet. Så det er en kjempekompleks utfordring.</p>
Mangfoldig	<p>A: <i>Bidrar din stilling med å forebygge negativ sosial kontroll?</i></p> <p>I1: Ja, på mange måter. Vi er en synlig del av det naturlige nettverket til elever og ansatte. Vi kan jobbe veldig mangfoldig som igjen senker terskelen for at elever tar kontakt med oss når det gjelder egne rettigheter og handlingsrom.</p>
Forebygging	<p>A: <i>Hva vil dere oppnå med tiltakene deres?</i></p> <p>I4: Vårt mandat er jo å forebygge og forhindre ny og gjentatt vold og det gjelder jo også negativ sosial kontroll. Så vi gjør jo det vi kan for å forhindre det, og passer på borgerne våre der ute, sikre trygg hverdag og et trygt liv for de vi har ansvar for, innen våre geografiske områder.</p>
Prosess	<p>A: <i>Når føler du at det går fra å være et privat problem til å bli et sosialt problem som staten må ta hånd om?</i></p> <p>I2: Jeg tenker at det viktigste der er å se om vi merker at den negativ sosial kontroll og den veldig strenge rammen rundt elevene går på bekostning av elevens muligheter til å utvikle seg. Så det er jo rett og slett en prosess som handler om ja, hva eleven selv føler, men også kanskje å informere om rettigheter.</p>
Rettigheter	<p>A: <i>Hva skal til for å bekjempe vold i nære relasjoner (les: negativ sosial kontroll)?</i></p> <p>I4: Jeg har jo veldig tro på at forebygging skjer gjennom bevisstgjøring, og det går jo på bevisstgjøring av rettigheter, men også å vite at man har et system som er der for å trygge de som står i en vond, tung og usikker livssituasjon. La dem vite at dem ikke er alene, og at politiet ikke bare er der for å</p>

	etterforske drap, eller jobbe i de mest alvorlige sakene, men at de også jobber i det forebyggende sporet.
Ære	<p>A: <i>Ja, tror du ære spiller en rolle i negativ sosial kontroll da? Siden ungdom kan risikere å bli utstøtt hvis de går imot familiens normer og verdier.</i></p> <p>I1: Ja, jeg tror det kan være en motivasjon til at man utøver negativ sosial kontroll. De som har erfaring med negativ sosial kontroll, vet at hvis æren blir brutt eller det skjer noe innad i familien vil sikkerhetsnettet og ellers storfamilien begynne å se dårlig på dere, og kanskje dømme egenskapene til foreldrene.</p>
Analyseverktøy	<p>A: <i>Hvordan bidrar politiet med forebygging av vold i nære relasjoner?</i></p> <p>I4: Vi bidrar jo primært i mange områder, det ene er jo risikovurdering og det andre er risikohåndtering. Så på den risikovurderingsbiten så har vi en del utarbeidet og godkjent analyseverktøy som vi bruker, SARA og PATRIARK, som er de to mest kjente. SARA brukes for å vurdere risikoen for partnervold, mens PATRIARK er for å vurdere risikoen for æresrelatert vold og negativ sosial kontroll.</p>
Kulturell forståelse	<p>A: <i>Hva skal til for å bekjempe vold i nære relasjoner (les: negativ sosial kontroll?)</i></p> <p>I4: Det er viktig å ha kunnskapen for å kunne møte våre klienter, med en riktig forståelse av den situasjonen som de står i. Her er kulturell forståelse veldig viktig, og systematisk arbeid er med på å vise at vi tar sakene på alvor.</p>
Bevisstgjøring	<p>A: <i>hva skal til for å bekjempe vold i nære relasjoner (les: negativ sosial kontroll?)</i></p> <p>I4: Spesielt når det kommer til det med negativ sosial kontroll, der tror jeg bevisstgjøring er veldig viktig, siden dette for mange er noe som er veldig ukjent. Sånn at de får vite hvordan de forskjellige mekanismene utspiller seg, og å være klar over at her er det hele nettverk, familier og nabolag som er en del av trusselbildet.</p>

Konsekvenser	<p><i>A: Ser du på negativ sosial kontroll som et wicked problem? Er det et uløselig problem til tross for alle de forebyggende tiltakene som finns?</i></p> <p>I2: Når alt kommer til alt, så er det ungdommen selv som må stå i konsekvensene og ofte så er det kanskje ingen gode løsninger. Et eksempel kan være en elev definerer seg som skeiv, men vet at familien ikke vil akseptere det og dersom eleven velger å være åpen om dette, kan eleven risikere å bli utstøtt av familien sin og i verste fall miste familien. Og det er en enorm konsekvens å måtte stå i alene som ungdom eller ung voksen</p>
Hjelpeapparater	<p><i>A: Har negativ sosial kontroll økt eller minket under pandemien?</i></p> <p>I2: For når alt kommer til alt, så er det ungdommen selv som må stå i konsekvensene og ofte så er det kanskje ingen gode løsninger. Et eksempel kan være en elev definerer seg som skeiv, men vet at familien ikke vil akseptere det og dersom eleven velger å være åpen om dette, kan eleven risikere å bli utstøtt av familien sin og i verste fall miste familien. Og det er en enorm konsekvens å måtte stå i alene som ungdom eller ung voksen</p>

11.2 Intervjueguide

1. Temaet for undersøkelse?

Forebygging, tiltak, statlige aktører og negativ sosial kontroll

2. Formålet med intervjuet?

Formålet mitt er å samle inn data som brukes for å besvare forskningsspørsmålet. Intervjuet foregår der det måtte passe informanten. Jeg stiller 5 spørsmål og estimerer å bruke maks 20 minutter. Spørsmålene jeg stiller er ulik for hos noen informanter, men de vil omhandle det samme.

3. Hvordan skal det behandles og gjennomføres?

Jeg utfører intervjuet der det er planlagt. Forteller om informantens rettigheter, presenterer samtykkeskjema og forklarer at underveis i prosjektet har informanten all rett til å trekke seg, deretter spør jeg om de har lyst til å få tilsendt transkribering for å se over at det ser bra ut. Spør om det er noe informasjon de deler med meg som de ikke ønsker skal være med. Stiller spørsmålene og kanskje oppfølgingsspørsmål hvis jeg føler noe er uklart. Avslutningsvis forteller jeg at lydopptaket bare brukes i oppgaven min og slettes etter endt transkribering. Jeg bevarer anonymiteten til informantene – dette innebærer dog ikke stillingen de har, men arbeidsplass, sted, navn og lignende.

4. For at intervjuet skal føles så naturlig som mulig både for meg og for informanten, prøver jeg å ikke være så altfor bundet til intervjuguiden eller spørsmål arket mitt. Dermed blir det en bedre flyt og informanten kan snakke uten at jeg avbryter.
5. Jeg avslutter intervjuet med å takke informantene for at de kunne stille opp og forteller at jeg setter stor pris på at de tok seg tid til å være en del av prosjektet. Setter også pris på tilbakemeldinger jeg får av informantene, som jeg kan bruke videre underveis i oppgaven.
6. Spørsmålene som ble stilt:

Syns du at stillingen du har bidrar med å forebygge negativ sosial kontroll?

Når føler du at det går fra å være et privat problem til å bli et sosialt problem som kommuner og staten må ta hånd om?

Ser du på negativ sosial kontroll som et wicked problem? Er det et uløselig problem til tross for alle de forebyggende tiltakene?

Har negativ sosial kontroll økt eller minket under pandemien?

Ser dere en trend i negativ sosial kontroll blant utenlands fødte eller er det generelt en trend blant folk med innvandrerbakgrunn/sterk religiøs tilknytning?

Føler du at elevene kan komme til dere og være bekvemme med å meddele det de går igjennom?

Hvordan bidrar dere som frivillig organisasjon i forebyggingen av negativ sosial kontroll?

Hvordan er samarbeidet deres med myndighetene (stat/kommune)?

Møter dere mange i forskjellige faser av negativ sosial kontroll eller er dere der fra begynnelsen?

Føler dere det kan oppstå uenigheter mellom frivillig organisasjon og myndighetene? At de ikke respekterer deres organisasjonskultur eller normer?

Hvordan jobber dere med de som velger å bryte med familien sin?

Hva vil dere oppnå med tiltakene deres?

Er politiet kjent med fenomenet negativ sosial kontroll?

Hvordan jobber dere med de som utsettes for vold i nære relasjoner? Tilbud?

Føler du det kan vi bli utfordrende å jobbe med slike saker når det er barn involvert?

Hva skal til for å bekjempe vold i nære relasjoner (les: negativ sosial kontroll)?

12.0 Litteraturliste

- BufDir.,2022. *Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll*. bufdir.no | Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Bygnes, S., 2020. Jon Horgen Friberg: *Konflikt, fellesskap og forandring. Foreldreskap og sosial kontroll i innvandrede familier fra Pakistan, Somalia og Sri Lanka*. Tidsskrift for velferdsforskning, 23(4),
- Fadnes, G., 2022. *Religiøse bruddprosesser* *Fafo-rapport.
- Fafo.no. 2021. *Samtale og strid* | * *Fafo-rapport 2021:16 Beret Bråten, Olav Elgvin, Hedda Flatø og Ragna Lillevik*.
- Harris, P., 2015. *Female Genital Mutilation Awareness & Preventing FGM* CFAB, Home Office London, 2014.
- Head. Brian W 2022, *Wicked Problems in Public Policy*. | *Public Policy*.
- *International Journal of Refugee Law*, 2021. *UNHCR Policy on the Prevention of, Risk Mitigation, and Response to Gender-Based Violence (GBV)*. London
- Integrering og mangfoldsdirektoratet, *Innvandrerens deltakelse i sivilsamfunn (2019)*. Oslo.
- Integrering og mangfoldsdirektoratet., *Omfanget av negativ sosial kontroll (2021)* Oslo
- Johannessen, A., *Introduksjon til SPSS*. (2009) Oslo: Abstrakt.
-
- Jørgensen, M., *View of Den diskursive distribution af struktur og agens (2022)*. København, Danmark
- Kompetansenorge.no. *Ressursside om negativ sosial kontroll, vold i nære relasjoner, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse - Kompetanse Norge*. (2022) Oslo

- Kropp, P.R., Hart, S.D. *The Spousal Assault Risk Assessment (SARA) Guide: Reliability and Validity in Adult Male Offenders*. *Law Hum Behav* 24, 101–118 (2000)
- F., Siverts, H. and Johannessen, S., *kulturrelativisme – Store norske leksikon*. (2022) Oslo
- F., Siverts, H and Johannessen, S., *etnosentrisme – Store norske leksikon*. (2022) Oslo
- Leirvik, M., Aasland, A. and Staver, A., *Mange vil hjelpe, men hjelper det? En gjennomgang av hjelpetjenester for personer utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse* (2022) Oslo
- Nystad, J., *Stat og kommunes plantegning*, (2012) Oslo
- Olav Elgvin, Beret Bråthen, *Forskningsbasert politikk?* Fafo.no. (2022) Oslo
- Oslo kommune. 2022. *Kommunens vedtatte budsjett (2021)* Oslo
- Peters, B., *What is so wicked about wicked problems? A conceptual analysis and a research program*. (2015) Washington
- Politiet.no. *Voldtekt og seksuelle overgrep — statistikk* (2021)
- Politiet.no. *Innbyggerundersøkelse* (2021) Oslo
- Regjeringen.no. *Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse* (2020) Oslo
- Regjeringen.no. *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021-2024)*. (2021) Oslo
- Regjeringen.no. *Lovutvalg om negativ sosial kontroll*. (2022) Oslo

- Rudi, B, Inga. *Utfordringer og konflikter - Samfunnskunnskap* – NDLA (2020) Oslo
- Rittel, H. W., & Webber, M. M. (1973). "Dilemmas in a General Theory of Planning." *Policy sciences*, 4(2), 155-169.
- Rusinfo. *Hvordan forebygge rusbruk? - Rusinfo*. (2020) Oslo
- Røde Kors., *Mentorfamilie* — (2021) Oslo
- Skog, O.,. *A°forklare sosiale fenomener*. (2005) Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- SSB., *Integrering av innvandrere i Norge - Begreper, indikatorer og variasjoner mellom grupper* (2022) Oslo
- Taraku, S. and Manouchehri, D.,. *Sosial kontroll og agenda* (2022) Oslo
- Tidsskrift for velferdsforskning. *Navs vurdering av brukeres bistandsbehov: – Rettssikkerhet ved overgang til arbeid: TFV: Vol 23, No 1*. (2019) Oslo
- Tjora, A., *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (2020) Gyldendal: Oslo.
- Vestre, E., 2021. *Kunnskapsbasert forebygging er svært lønnsomt, men enklere sagt enn gjort* Devoteam Norway. (2021) Oslo
- Østerud, Ø., *Makt- og demokratiutredningen – politikkenes retrett?* (2022) Oslo

